हीरकमहोत्सवी
कोल्हापूर चित्पावन संघाचे
मुखपत्र

स्थापना : १९६४

६१

मासिक

नवस्नेह

वर्ष ११ वे : अंक ६
सप्टेंबर २०२५

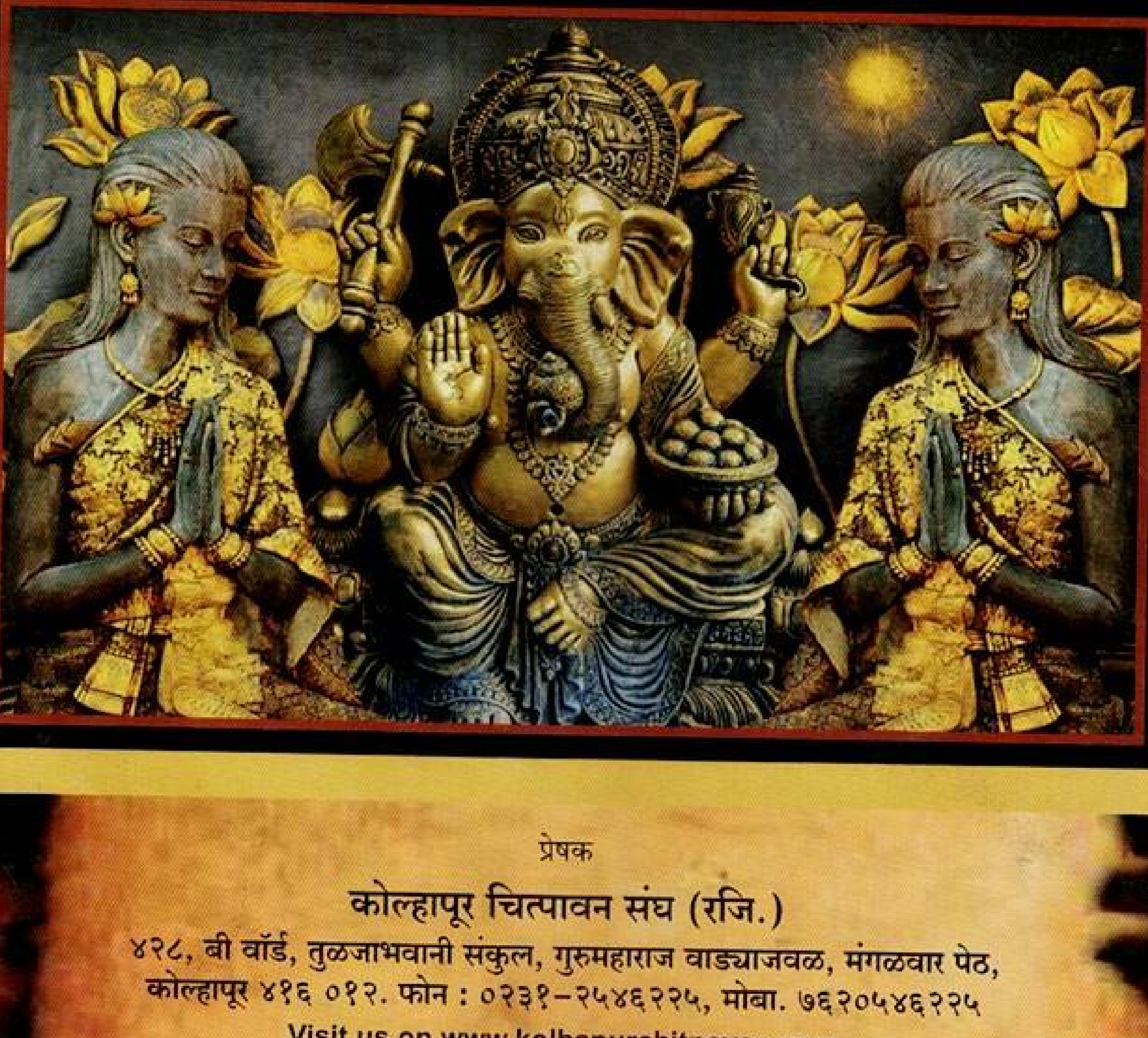

प्रेषक

कोल्हापूर चित्पावन संघ (रजि.)

४२८, बी वॉर्ड, तुळजाभवानी संकुल, गुरुमहाराज वाड्याजवळ, मंगळवार पेठ,
कोल्हापूर ४१६ ०१२. फोन : ०२३१-२५४६२२५, मोबा. ७६२०५४६२२५
Visit us on www.kolhapurchitpavan.com
ईमेल : kolhapurchitpavan@gmail.com
https: //www.facebook.com/kolhapurchitpavan

कोल्हापूर चित्पावन संघाचा विद्यार्थी गुणगौरव व मान्यवर सत्कार सोहळा

कोल्हापूर चित्पावन संघातर्फे विविध क्षेत्रांतील मान्यवरांचा सत्कार आणि विद्यार्थी गुणगौरव सोहळा शनिवार, दि. २६ जुलै २०२५ रोजी मंगलधाम येथे उत्साहात संपन्न झाला. यावेळी आदर्श माता वैशाली पोंक्षे, सामाजिक कार्यकर्त्या जयश्री भागवत, पत्रकार सन्मान समीर देशपांडे, वैदिक सन्मान बिडकर गुरुजी, समाजभूषण पुरस्कार केशव भावे, डी. के. जोशी, सुश्मिता गाडगीळ या मान्यवरांना पुरस्कारांनी गौरविण्यात आले. स्वागत संघाचे अध्यक्ष मकरंद करंदीकर यांनी केले. सोहळ्याला विट्याचे जयंतराव बर्वे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. यावेळी समाजातील इयत्ता पहिली ते पीएच.डी. अशा शैक्षणिक वर्षात, कला व अन्य क्षेत्रात उल्लेखनीय कामगिरी केलेल्या गुणवंतांना गौरविण्यात आले. यामध्ये ब्राह्मण तरुणांनी शेती, व्यवसाय क्षेत्रात कार्य करण्याबाबत पाहुण्यांनी मार्गदर्शन केले. संघाच्या 'वुई फॉर अवर्स' ग्रुपच्या सहकार्याने खाद्य महोत्सव घेण्यात आला. चित्पावन खाद्य संस्कृतीची ओळख सांगणारे तब्बल १३ खाद्य स्टॉल महिलांनी उभारले होते. आभार उपाध्यक्ष प्रसाद भिडे यांनी मानले. सूत्रसंचालन राधिका जोशी यांनी केले. यावेळी संचालक नंदकुमार मराठे, रोहित परांजपे, नंदकुमार जोशी, श्रीकांत लिमये, केदार जोशी, संगीता आपटे, सीमा गोखले, दत्तात्रय आपटे, संतोष साने, माधव करंदीकर, मुकुंद गोरे आदी उपस्थित होते.

कोल्हापूर चित्पावन संघाचे मुखपत्र

नवस्नेह

वर्ष ११ वे : अंक ६ : सप्टेंबर २०२५

हीरकमहोत्सवी

कोल्हापूर चित्पावन संघ

मंगळवार पेठ, फोन : ०२३१-२५४६२२५
०२३१-२९९१६७३, मोबा. ७६२०५४६२२५

- **संपादक** श्री. सदानंद दिनकर मराठे
- **कार्यकारी संपादिका** प्रा.सौ. मंजुश्री गोखले 8805355200
- **सल्लागार** सौ. पल्लवी देशमुख 9420455984

अनुक्रम

१) संपादकीय /४
२) मंत्रपुष्पांजलीबद्दल थोडंसं... /५
- अरुण कुलकर्णी
३) शिवलिंग किरणोत्सर्गी आहे का? /६
- आंतरजालावरून
४) सोपानदेवांची अलौकिक सोपानदेवी /८
- सौ. मंजुश्री गोखले
५) शेअर मार्केटचे बेसिक्स /९
- डॉ. सर्वेश सुहास सोमण
६) ज्ञानसूर्याची सावली /११
- सौ. मंजुश्री गोखले
७) मिशन आय.ए.एस. /१६
- प्रा.डॉ.नरेशचन्द्र काठोळे
८) मनाला खुपणारं कागदावर /१९
- कमला हर्डीकर
९) वधूवर माहिती यादी /२५

- **मुद्रण स्थळ** मुद्रिका कमर्शियल प्रिंटर्स, १३०५, ए, शिवाजी पेठ, कोल्हापूर. मोबा. ९९२१६६९६६६
- **अक्षरजुळणी** ज्योती अरुण काटवे, विराज कॉम्प्युटर सर्व्हिसेस, कोल्हापूर. मोबा. ९०२१२३४८९०

- **संचालक मंडळ**

श्री. मकरंद विष्णू करंदीकर (अध्यक्ष) 9421113005
श्री. प्रसाद प्रभाकर भिडे (उपाध्यक्ष) 9822248500
श्री. केदार वसंत जोशी (कार्यवाह) 7588839527
श्री. संतोष वसंतराव साने (सहकार्यवाह) 8459019091
सौ. संगिता संजय आपटे (खजिनदार) 8149480034

- **संचालक**

श्री. सदानंद दिनकर मराठे 0231-2541823
सौ. सीमा सुरेश गोखले 9420455159
श्री. हृषिकेश भालचंद्र लिमये 9404260470
श्री. किरण विनायक जोशी 9890003810
श्री. श्रीकांत अनंत लिमये 9423980380
श्री. दत्तात्रय बामन आपटे 9422043366

- **तज्ञ सल्लागार**

श्री. प्रसाद खाडिलकर 9822084305

- **सल्लागार**

श्री. विष्णू दिनकर वझे 9637255984
श्री. मोहन मधुकर दातार 9881874701
श्री. शिरीष श. ताम्हनकर 9422590025
श्री. निनाद खरे 7057151549
श्री. महेश खाडिलकर 9422046611

कामकाजाची वेळ

सकाळी १० ते सायंकाळी ६ (साप्ताहिक सुट्टी नाही)

या अंकातील लेखातून व्यक्त झालेल्या मतांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

'नवस्नेह' मासिकाची ठेव, वर्गणी अगर इतर कोणत्याही पेमेंटसाठी 'कोल्हापूर चित्पावन संघाचे' खात्यांची माहिती पान क्र. १३ वर दिली आहे.

संपादकीय...

नमस्कार मंडळी !

बाप्पा आले. सगळ्या जगताचं कल्याण केलं आणि निघाले सुद्धा ! आणि आता दुष्टांचं निर्दालन करण्यासाठी देवी येणार ! मित्रांनो, हेच तर आपल्या हिंदू संस्कृतीचं वैशिष्ट्य आहे. मानवी प्रयत्नांना देवकृपेची जोड लाभली की यशाचं शिखर आपोआप गाठता येतं आणि प्रयत्न करणाऱ्याच्या पाठीशी देवकृपा असतेच असते. आणि अशी देवकृपा असली की –

'जे जे उत्तम, उदात्त, उन्नत
महन्मधुर ते ते !'

असं सगळं मिळत जातं. सापडत जातं. आपल्या नवस्नेहसाठी आमचा हाच तर दृष्टीकोन असतो. म्हणून तर लेखकांच्या साहित्याशिवाय आंतरजाला–वरही जे चांगलं काही उपलब्ध होतं ते आम्ही आवर्जून अंकात घेतो आणि तुमच्यासाठी ते सहजी उपलब्ध करून देतो. याही अंकात असेच दोन सुंदर माहितीपूर्ण लेख आम्ही आंतरजालावरून तुमच्यासाठी घेऊन आलो आहोत. तुम्हाला ते नक्की आवडतील. असो.

पाऊस पडतोच आहे ! कुठं कमी तर कुठं जास्त ! पण हवा मात्र प्रचंड गार झाली आहे ! थंडगार वारं सुटतं आहे. एकंदरीत वातावरण आळसावलेलं आहे. त्यात रस्त्याची कामं काढलेली आहेत. आणि त्यातच हे सगळे सण आहेत ! सणांचा उत्साह ओसंडत असला तरी रस्त्यावरच्या खड्ड्यांची आणि आपल्या हाडांची काळजी घ्या हं! कारण वरून पाऊस आणि खाली खड्ड्यात साठलेलं पाणी ! काही लहान मोठे अपघात व्हायला कुठं दुसरीकडं जाण्याचं कारण नाही. अर्थात या सणांचा उत्साहच एवढा असतो ना की या गोष्टी सगळ्या किरकोळ वाटतात !

वाचकहो, या अंकात माझ्या एका नव्या प्रोजेक्टची माहिती आणि त्याची एक छोटीशी झलकही तुम्हाला वाचायला मिळेल. या प्रोजेक्टसाठी मला तुमच्या आशीर्वादाची आणि शुभेच्छांची गरज आहे. द्याल ना ?

मित्रांनो, कोल्हापूरला सर्किट बेंचचं उद्घाटन तर मोठ्या थाटात झालं. खंडपीठ आलं. म्हणजे आता भांडणं आणि मारामाऱ्या करायला कोल्हापुर–करांना रान मोकळं ! निकाल हितंच ! जवळच तर लागेल ! एक मात्र खरं की जेवढ्या सुधारणा होत आहेत त्याचा गैरवापर कसा करता येईल हे बघण्यात आजचा हायटेक माणूस अगदी एक्सपर्ट होतो आहे. अर्थात ही मानवी प्रवृत्ती आहे आणि ती बदलणार नाही. असो. सोनेरी ढगाला काळी किनार असतेच ना, तसं ! शेवटी जीवन आणि जगणारा माणूस संपूर्णपणे कुणालाच कळत नाही हेच खरं !

जिंदगी जब मुझे लगा
मैंने तुझे पढ़ लिया ।
लेकिन न जाने तुने
एक पन्ना और खोल दिया ।

असं आहे ! तर मित्रांनो, आता पुढचा अंक दिवाळी अंक ! दरवर्षीसारखाच अभ्यासूपर्ण, माहितीपूर्ण लेख, उत्तम कथांनी भरलेला. तुमच्या दिवाळीचा गोडवा आणखी वाढवणारा ! या अंकात तुम्हाला सर्वांना नवरात्रीच्या आणि दसऱ्याच्या मंगलमय अनंत शुभेच्छा ! धन्यवाद !

आपली स्नेहांकिता,
सौ. मंजुश्री गोखले, मो. ८८०५३५५२००

नवीन तहहयात सभासद होण्याची संधी

संघाची सभासद वृद्धी योजना सुरू झाली असून या योजनेत रु. २६०/– मध्ये तहहयात सभासद होण्याची संधी मिळणार आहे. तरी ज्ञाती बांधवांनी या सुवर्णसंधीचा फायदा घ्यावा.

मंत्रपुष्पांजलीबद्दल थोडंसं...

भारतीय इतिहासात अयोध्येचा एक राजा खणिनेत्र होऊन गेला. हा राजा प्रजेवर अत्याचार करत असे, म्हणून एक दिवस प्रजेने राजाला राजपदावरून बेदखल केलं.

राजाची हकालपट्टी करणारी प्रजा हे एक विलक्षण उदाहरण इथे सापडतं.

खणिनेत्राला पायउतार करून त्याचा मुलगा खाणिनेत्राला राजा बनवले व सुयोग्य कारभार करण्यासाठी अनेक अटी प्रजेने घालून दिल्या. वडिलांनी शेजारी राज्यांशी शत्रुत्व पत्करल्यामुळे खाणिनेत्राला वारंवार आक्रमणांच्या संकटाला तोंड द्यावे लागले. पण प्रजेच्या भक्कम पाठिंब्याने तो विजयी झाला आणि त्याने चांगले राज्य केले.

या खाणिनेत्राचा मुलगा आविक्षित प्रजाहित रक्षक राजा होता. या आविक्षिताचा मुलगा मरुत्त.

आविक्षितस्य कामप्रे -- मधला हा आविक्षित

मरुत्तस्यावसनगृहे -- मधला हा मरुत्त

हा मरुत्त चक्रवर्ती राजा झाला. त्याच्या गौरवासाठी रचली गेलेली ही मंत्रपुष्पांजली होय.

भारतात अनेक चक्रवर्ती राजे झाले मग या मरुत्ताचं वैशिष्ट्य काय? त्यानी प्रजेसाठी खूप अडचणींना तोंड देत एक मोठ्ठ यज्ञ केला. यज्ञ म्हणजे अनेकांच्या भल्यासाठी केलेलं प्रोजेक्ट.

यज्ञकुंड, समिधा, धूर, मंत्रोच्चार ही कर्मकांडाची अर्थहीन प्रतीकं फक्त आता उरली आहेत, आणि मूळ यज्ञ संकल्पना लोप पावली आहे हा खेदाचा विषय आहे.

यज्ञ म्हणजे असं मोठं कर्म ज्यात अनेक लोकांचा सहयोग घेऊन एक टीम बनते. या टीम मधले सहयोगी हे विविध विषयांचे जाणकार, तज्ञ, कामगार असतात त्यांना ऋत्विक म्हणतात. या टीमच्या लीडरला होता म्हणतात. हे सगळे मिळून एकत्र येऊन प्रजेच्या कल्याणासाठी यज्ञ म्हणजे प्रोजेक्ट करतात. जसे नदीवर बांध घालणे, तळी खणणे,डोंगरावर झाडी लावणे, जलाशय स्वच्छ करणे, अनाचारी, दुष्ट, चोरांवर वचक बसवणे, औषधोपचार करणे, शिक्षण देणे, अन्नधान्याची सोय करणे इत्यादि अनेक यज्ञाची स्वरूपं आहेत. यज्ञ करणे म्हणजे सगळ्यांनी मिळून सगळ्यांच्या भल्यासाठी मोठं काम करणे.

यज्ञो वै श्रेष्ठतमं कर्म ! अर्थात यज्ञ हे महानतम कर्म आहे.

तर मरुत्त राजानी प्रजेला दुष्काळापासून वाचवण्यासाठी मोठा प्रकल्प हाती घ्यायचं ठरवलं. पण मरुत्त राजाची कीर्ति यामुळे अधिकच पसरेल अशी ईर्ष्या उत्पन्न झाल्याने त्याकाळातील अनेक प्रबळ आणि संसाधन पुरवणाऱ्या गटांनी (इंद्र आदि देवांनी) मरुत्ताला विरोध केला. मरुत्ताचे सल्लागार असलेल्या बृहस्पतिलाही त्यांनी ह्या यज्ञात सहयोग देण्यापासून परावृत्त केले. यामुळे खचलेल्या मरुत्त राजाला समवर्त नावाच्या बृहस्पतीच्या दुर्लक्षित भावानी consultancy (सल्ला, मंत्रणा) द्यायचं मान्य केलं.

समवर्तासोबत मरुत्त राजानी प्रकल्प पुढे नेला. एवढेच नव्हे तर नंतर हळु हळु मरुत्ताने सर्व विरोधक गटांना आमंत्रित करून , त्यांचं मन वळवून यज्ञात सहभागी करून घेतलं आणि यज्ञ यशस्वी केला.

यामुळे मरुत: परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसनगृहे - अर्थात मरुत देव मरुत्त राजाच्या घरी अन्न देऊ लागले म्हणजेच मरुत्ताचे राज्य पर्जन्याने/योग्य पाऊस पाण्याने अन्नधान्यानी समृद्ध झाले.

अशाप्रकारे यज्ञेन.... यज्ञाद्वारे मोठ्ठी कार्ये सार्थकी लावता येतात ही पूर्वापार परंपरा आहे. या परंपरेप्रमाणे सर्वांना सहभागी करत, अडचणीत मार्ग

पान १८ वर पहा...

शिवलिंग किरणोत्सर्गी आहेत का?

शिवलिंग किरणोत्सर्गी आहेत का?

हो १००% खरे आहे!!

भारताचा रेडिओ क्रियाकलाप नकाशा उचला, तुम्हाला आश्चर्य वाटेल! भारत सरकारच्या अणुभट्टीशिवाय सर्व ज्योतिर्लिंगांच्या ठिकाणी सर्वाधिक किरणोत्सर्ग आढळतो!

शिवलिंग हे दुसरे काही नसून अणुभट्ट्या आहेत, म्हणूनच त्यांना जल अर्पण केले जाते, जेणेकरून ते शांत राहतील.

महादेवाचे सर्व आवडते पदार्थ जसे की बिल्वपत्र, आकमाड, धतुरा, गुळधाळ इत्यादी सर्व अणुऊर्जा भिजवणारे आहेत.

कारण शिवलिंगावरील पाणीही रिॲक्टिव्ह होते, त्यामुळे ड्रेनेज ट्यूब ओलांडली जात नाही.

भाभा अणुभट्टीची रचनाही शिवलिंगासारखी आहे. नदीच्या वाहत्या पाण्यासोबत शिवलिंगावर अर्पण केलेले पाणी औषधाचे रूप घेते. म्हणूनच आमचे पूर्वज आम्हाला म्हणायचे की महादेव शिवशंकर रागावले तर प्रलय येईल. आपल्या परंपरांच्या मागे किती खोल विज्ञान दडलेले आहे ते पहा.

ज्या संस्कृतीच्या पोटातून आपण जन्म घेतला, ती शाश्वत आहे. विज्ञानाला परंपरेचा गाभा म्हणून परिधान केले आहे जेणेकरून ते एक प्रवृत्ती बनले पाहिजे आणि आपण भारतीयांनी नेहमीच वैज्ञानिक जीवन जगले पाहिजे.

तुम्हाला हे जाणून आश्चर्य वाटेल की भारतात अशी महत्त्वाची शिव मंदिरे आहेत जी केदारनाथ ते रामेश्वरमपर्यंत एकाच सरळ रेषेत बांधलेली आहेत. आश्चर्य वाटते की आपल्या पूर्वजांकडे असे कोणते विज्ञान आणि तंत्रज्ञान होते जे आजपर्यंत आपल्याला समजले नाही? उत्तराखंडचे केदारनाथ, तेलंगणाचे कलेश्वरम, आंध्र प्रदेशचे कलहस्ती, तामिळनाडूचे एकंबरेश्वर, चिदंबरम आणि शेवटी रामेश्वरम मंदिरे ७९ओए ४१'५४२२ रेखांशाच्या भौगोलिक सरळ रेषेत बांधलेली आहेत.

ही सर्व मंदिरे निसर्गाच्या ५ घटकांमध्ये लिंग अभिव्यक्ती दर्शवतात, ज्याला आपण सामान्य भाषेत पंचभूत म्हणतो. पंचभूत म्हणजे पृथ्वी, जल, अग्नि, वायू आणि अवकाश. या पाच तत्वांवर आधारित या पाच शिवलिंगांची स्थापना करण्यात आली आहे.

तिरुवनाइकवाल मंदिरात पाण्याचे प्रतिनिधित्व केले जाते, तिरुवन्नमलाईमध्ये आगीचे प्रतिनिधित्व केले जाते, कलहस्तीमध्ये वारा दर्शविला जातो, कांचीपुरम आणि शेवटी पृथ्वीचे प्रतिनिधित्व केले जाते.

चिदंबरम मंदिरात अवकाश की आकाशाचं प्रतिनिधित्व! ही पाच मंदिरे वास्तू-विज्ञान-वेदांचा अद्भुत मेळा दर्शवितात. ही मंदिरे भौगोलिकदृष्ट्याही विशेष आहेत. ही पाच मंदिरे योग शास्त्रानुसार बांधली गेली आहेत आणि एकमेकांशी एका विशिष्ट भौगोलिक संरेखनात ठेवली आहेत. यामागे काही

लेखकांना सूचना

नवस्नेह मासिकाचा दिवाळी अंक १० ऑक्टोबर रोजी प्रकाशित होत आहे. कृपया लेखकांनी आपले साहित्य त्वरीत पाठवून सहकार्य करावे, ही विनंती. मजकूर सुवाच्च अक्षरात कागदाच्या एका बाजूस लिहिलेला असावा.

अथवा ऑनलाईन मजकूर व्हॉटस्ॲप क्र. ७६२०५४६२२५ वर शक्यतो Text Message Type मध्ये अथवा word file (Unicode or Shree Lipi) मध्ये पाठवावी.

तरी शास्त्र असावे ज्याचा परिणाम मानवी शरीरावर होईल.

ही मंदिरे सुमारे पाच हजार वर्षांपूर्वी बांधण्यात आली, जेव्हा त्या ठिकाणांचे अक्षांश-रेखांश मोजण्यासाठी उपग्रह तंत्रज्ञान उपलब्ध नव्हते. मग इतक्या अचूकपणे पाच मंदिरे कशी बसवली गेली? याचे उत्तर फक्त देवालाच माहीत आहे.

केदारनाथ आणि रामेश्वरममधील अंतर २३८३ किमी आहे. पण ही सर्व मंदिरे जवळपास एकाच रेषेत आहेत. अखेर, हजारो वर्षांपूर्वी कोणत्या तंत्राचा वापर करून ही मंदिरे एकाच रेषेत बांधली गेली, हे अजूनही गूढच आहे.

श्रीकालहस्ती मंदिरातील लुकलुकणारा दिवा हा हवेतील घटक असल्याचे दर्शवतो. थिरुवनिक्का मंदिराच्या आतील पठारावरील पाण्याचे झरे हे पाण्याचे घटक असल्याचे दर्शवतात. अन्नामलाई टेकडीवरील मोठा दिवा तो अग्नि तत्व असल्याचे दर्शवितो. कांचीपुरमच्या वाळूचे स्व-तत्व हे पृथ्वी तत्व असल्याचे दर्शवते आणि चिदंबरमची निराकार अवस्था ईश्वराचे निराकार म्हणजेच आकाश तत्व दर्शवते.

आता हे आश्चर्यकारक नाही की विश्वाच्या पाच घटकांचे प्रतिनिधित्व करणारे पाच लिंग एकाच ओळीत ५० शतकांपूर्वी स्थापित केले गेले आहेत.

आपल्या पूर्वजांच्या ज्ञानाचा आणि बुद्धिमत्तेचा आपल्याला अभिमान असायला हवा की त्यांच्याकडे असे विज्ञान आणि तंत्रज्ञान होते जे आधुनिक विज्ञान आज देखील ओळखू शकत नाही.

असे मानले जाते की केवळ ही पाच मंदिरेच नाही तर या रेषेत अनेक मंदिरे असतील जी केदारनाथ ते रामेश्वरमपर्यंत एका सरळ रेषेत येतात. या ओळीला 'शिवशक्ती अक्षरेखा' म्हणूनही ओळखले जाते, कदाचित ही सर्व मंदिरे ८१.३११९ओ ए मध्ये येणाऱ्या कैलासला लक्षात घेऊन बांधली गेली आहेत!?

याचे उत्तर फक्त भगवान शिवालाच माहीत आहे. आश्चर्यकारक गोष्ट म्हणजे उज्जैनमधील महाकाल मंदिरापासून उर्वरित ज्योतिर्लिंगांमधील संबंध (अंतर) पहा.

- उज्जैन ते सोमनाथ– ७७७ किमी
- उज्जैन ते ओंकारेश्वर – १११ किमी
- उज्जैनपासून भीमाशंकर– ६६६ किमी
- उज्जैन ते काशी विश्वनाथ– ९९९ किमी
- उज्जैन ते मल्लिकार्जुन – ९९९ किमी
- उज्जैन ते केदारनाथ – ८८८ किमी
- उज्जैन ते त्र्यंबकेश्वर– ५५५ किमी
- उज्जैन ते बैजनाथ– ९९९ किमी
- उज्जैन ते रामेश्वरम – १९९९ किमी
- उज्जैन ते घृष्णेश्वर – ५५५ किमी

सुमारे २०५० वर्षांपूर्वी उज्जैनमध्ये सूर्य आणि ज्योतिषाची गणना करण्यासाठी मानवनिर्मित उपकरणे तयार करण्यात आली आहेत. आणि जेव्हा १०० वर्षांपूर्वी इंग्रज शास्त्रज्ञाने पृथ्वीवरील काल्पनिक रेषा (कर्क) तयार केली तेव्हा त्यातील मधला भाग उज्जैनचा निघाला. आजही सूर्य आणि अवकाशाविषयी माहिती घेण्यासाठी वैज्ञानिक उज्जैनमध्ये येतात.

(आंतरजालावरून साभार)

सोने-चांदी मौल्यवान खरेदी !

गोखले ब्रदर्स

सराफी दुकान

गुरुवार, दि. 18 गुरुपुष्यामृत

आपलं दुकान

महाद्वार रोडवर, 0231-2546585

सोपानदेवांची 'अलौकिक सोपानदेवी'

ज्ञानेश्वरांनी श्रीमद्भगवद्गीतेवरील भाष्य ज्ञानेश्वरीद्वारा लिहून या महान ग्रंथराजाचा सर्वसामान्यांना परिचय करून दिला हे आपण जाणतो. मात्र ज्ञानेश्वरांपाठोपाठ त्यांचे धाकटे बंधू सोपानदेवांनीही अतिशय सोप्या भाषेत गीतेचा ओवीबद्ध अर्थ सांगितला आहे हे किती लोक जाणतात? गीतेच्या ७०० श्लोकांचे निरूपण ज्ञानदेवांनी सुमारे ९०३२ ओव्यांतून केले आहे. तर सोपानदेवांनी ते अवघ्या ७०४ ओव्यांतून आणि नागर मराठी भाषेत केले आहे. नवस्नेहच्या संपादिका सौ. मंजुश्री गोखले यांनी सोपानदेवी संपादित केली असून आपण ती क्रमश: वाचत आहोत. यात ठळक टाईपात सोपानदेवांची रचना असून त्याखाली विनोबांनी केलेली गीताईतील रचना दिली आहे.

– व्यवस्थापक

अध्याय ८ : अक्षरब्रह्मयोग

अभ्यासयोगे करून । चित्ता अन्यथा नाही गमन ।
अर्जुना आणिक न चिंतिता जाण ।
परम पुरुषाते ते पावती ॥

अभ्यासी चित्त जोडूनि योगी अन्य न लक्षुनी
पुरुषास महा दिव्य पावे संतत चिंतुनी ॥८॥

वेद आणि पुराणे । लोकांसी साक्ष करी जाण ।
सर्व उदिती कारण । सूक्ष्माहूनि सूक्ष्म ॥
ऐसा तो अचिंत । तपे सूर्ये जैसा भासत ।
तयाहुनी असे अतित । ऐसियाते जो मनी स्मरे॥

सर्वात कर्ता गुरू जो पुराण ।
सूक्ष्माहुनी सूक्ष्म अचिंत्य - रूप
गिळूनि अंधार उजेडला जो
तो चिंतुनीया प्रभु सूर्य-वर्ण ॥९॥

ऐसा जो अंताकाळी मन चंचळ न करितां ।
भक्तियुक्त आणि बळी होता । भृमध्यें प्राण ठेवी नेमिता । तो परम पुरुषातें पावे ॥

प्रयाण-काळी स्थिर चित्त राखे ।
प्रेमे तसा योग-बळे कसूनि ।
भ्रू-संगमी प्राण जडूनि ठेवी ।
तेव्हा मिळे त्या पुरुषास दिव्य ॥१०॥

अविनाशपद ज्यादे बोलती । तयाते विरक्त होउनी संन्यासी पावती । जे इच्छुनी ब्रह्मचर्य आचरती । ते साक्षेपे सांगेन मी ॥

जे घोकिती अक्षर वेद-वेत्ते ।
विरक्त यत्नें मिळती जयास ।
जे ब्रह्मचर्ये पद इच्छिताती ।
तें सांगतों मी तुज तत्त्व-सार ॥११॥

नवही द्वारे निरोधुनी । मन हृदयाचे ठायी कोंडूनी ।
प्राण मस्तकासि नेउनी । योगधारणा धरिजे ॥

लावूनि सगळीं द्वारें कोंडूनि मन अंतरीं
मस्तकीं प्राण राखूनि चढला धारणेवरी ॥१२॥

ऐसे एकाक्षर ब्रह्म उच्चारिता । माझें स्मरण मनी करिता । जो होय देह त्यजिता । तो पावे परमगतीते ।

मुखें ॐ-ब्रह्म उच्चारी अंतरी मज आठवी
ह्यापरी देह ठेवुनि जाय थोर गतीस तो ॥१३॥

वाचकांनी आपले बदललेले पत्ते चित्पावन संघाच्या कार्यालयात किंवा ७६२०५४६२२५ या व्हॉटस् ॲप क्रमांकावर लौकरात लौकर पाठवावेत. तसेच ज्यांना नवस्नेहचा अंक मिळाला नसेल त्यांनी संघ कार्यालयात कळवावे. त्यांना अंकाची पीडीएफ व्हॉटस्ॲपवर पाठविली जाईल.

शेअर मार्केटचे बेसिक्स

आज शेअर बाजारात अनेक जण गुंतवणूक करत आहेत. काही नव्याने येत आहेत. शेअर बाजारात येत असताना काही गोष्टी समजून घेणे गरजेचे आहे. ज्याला आपण शेअर बाजाराचे बेसिक्स असे म्हणू शकतो.

प्राथमिक मार्केट आणि दुय्यम मार्केट मधील फरक

जेव्हा कंपनी सुरुवातीच्या सार्वजनिक ऑफरसह (IPO) बाहेर पडेल तेव्हा त्याला प्राथमिक मार्केट म्हणतात. IPO चा सामान्य उद्देश शेअर मार्केटमध्ये स्टॉक सूचीबद्ध करणे आहे. एकदा शेअर सूचीबद्ध झाल्यानंतर आणि खरेदी केल्यानंतर, ते दुय्यम मार्केटमध्ये पुढे ट्रेड करण्यास सुरुवात करते.

मार्केटमध्ये शेअर्सची किंमत कशी असते आणि किंमत कोण निर्धारित करतो?

मागणी आणि पुरवठ्याच्या सामान्य नियमांनुसार मार्केट किंमत निर्धारित करते. सामान्यपणे, जेव्हा कंपनी जलद वाढत असते किंवा खूपच चांगला नफा कमवत असते किंवा नवीन ऑर्डर मिळवते तेव्हा शेअर किंमत वाढते. स्टॉकची मागणी वाढल्याने अधिक गुंतवणूकदार जास्त किंमतीत स्टॉक खरेदी करतात आणि त्याचप्रमाणे किंमत वाढते.

बॉण्ड्स –

कंपन्यांना मोठ्या प्रकल्पांचा वापर करण्यासाठी पैसे आवश्यक आहेत. ते बाँड्सच्या इश्यूद्वारे हे उभारतात आणि बाँडधारकांना प्रकल्पावर केलेल्या नफ्याद्वारे परतफेड केली जाते. बाँड्स हे एक प्रकारचे फायनान्शियल साधन आहे जिथे अनेक गुंतवणूकदार कंपन्यांना पैसे देतात.

स्टॉक इंडायसेस म्हणजे काय?

स्टॉक एक्सचेंजमध्ये सूचीबद्ध कंपन्यांकडून, इंडेक्स तयार करण्यासाठी काही सारखेच स्टॉक एकत्रित केले जातात. हे वर्गीकरण कंपनीच्या आकार, उद्योग, मार्केट कॅपिटलायझेशन किंवा इतर श्रेणीच्या आधारावर असू शकते. सेन्सेक्स हा ३० कंपन्यांच्या शेअर्सचा समावेश असलेला सर्वात जुना इंडेक्स आहे आणि फ्री-फ्लोट मार्केट कॅपिटालाय-झेशनच्या जवळपास ४५% प्रतिनिधित्व करतो. निफ्टीमध्ये ५० कंपन्यांचा समावेश होतो आणि त्यांच्या फ्री-फ्लोट मार्केट कॅपच्या अंदाजे ६२% अकाउंटचा समावेश होतो. इतरामध्ये बँकेक्स, बीएसई मिडकॅप किंवा बीएसई स्मॉल कॅपसारख्या मार्केट कॅप इंडायसेस आणि इतरांचा समावेश होतो.

ऑफलाईन ट्रेडिंग म्हणजे काय आणि ऑनलाईन ट्रेडिंग काय आहे?

ऑनलाईन ट्रेडिंग म्हणजे तुमच्या कार्यालयात किंवा तुमच्या घरी बसून इंटरनेटवर शेअर्स खरेदी आणि विक्री करणे आहे. तुम्हाला केवळ तुमच्या ट्रेडिंग अकाउंटमध्ये लॉग-इन करणे आवश्यक आहे आणि तुम्ही शेअर्सची खरेदी आणि विक्री करू शकता. ऑफलाईन ट्रेडिंग ही तुमच्या ब्रोकरच्या ऑफिसला भेट देऊन किंवा तुमच्या ब्रोकरला टेलिफोन करून ट्रेडिंग करणे आहे.

शेअर मार्केटमध्ये ब्रोकरची भूमिका काय आहे?

ब्रोकर तुम्हाला तुमचे ट्रेड खरेदी आणि विक्री करण्यास मदत करतो. ब्रोकर्स सामान्यपणे खरेदीदारांना विक्रेते आणि विक्रेत्यांना खरेदीदार शोधण्यास मदत करतात.

कोणीही शेअर मार्केटमध्ये शेअर्स खरेदी आणि विक्री करू शकतो का?

करारामध्ये प्रवेश करण्यास सक्षम असलेली कोणतीही व्यक्ती मार्केटमध्ये शेअर्स खरेदी आणि

विक्री करू शकते. तुम्हाला ब्रोकरसह ट्रेडिंग अकाउंट उघडणे आवश्यक आहे आणि ट्रेडिंग अकाउंट उघडल्यानंतर तुम्ही स्टॉक मार्केटमध्ये शेअर्स खरेदी आणि विक्री करू शकता

ट्रेडिंग अकाउंट आणि डिमॅट अकाउंट यात फरक काय?

दोघांमध्ये महत्त्वाचा फरक आहे. ट्रेडिंग अकाउंट हे आहे जेथे तुम्ही तुमचे ट्रेड खरेदी आणि विक्री करता. डिमॅट अकाउंट म्हणजे जेथे तुमचे शेअर्स कस्टडीमध्ये धरून ठेवले जातात. जेव्हा तुम्ही तुमच्या ट्रेडिंग अकाउंटमध्ये शेअर्स खरेदी करता, तेव्हा तुमचे बँक अकाउंट डेबिट होते आणि तुमचे डिमॅट अकाउंट जमा होते. जेव्हा तुम्ही शेअर्स विकता तेव्हा या उलट प्रक्रिया असते.

एनएसडीएल म्हणजे नॅशनल सिक्युरिटीज डिपॉझिटरी लिमिटेड (National Securities Depository Limited).

ही एक भारतीय कंपनी आहे जी सिक्युरिटीज (शेअर्स, बॉन्ड्स, इत्यादी) इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने ठेवण्याची आणि त्यांचे हस्तांतरण करण्याची सुविधा पुरवते.

एनएसडीएल काय करते?

- **डिमटेरियलायझेशन :** भौतिक (पेपर) स्वरूपात असलेल्या सिक्युरिटीजला इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात रूपांतरित करते.
- **डीमॅट खाते व्यवस्थापन :** गुंतवणूकदारांसाठी डीमॅट (डिमटेरियलाइज्ड) खाती उघडते आणि त्यांचे व्यवस्थापन करते.
- **सिक्युरिटीजचे हस्तांतरण :** खरेदी-विक्रीच्या व्यवहारांमध्ये सिक्युरिटीजचे इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने हस्तांतरण सुलभ करते.
- **सुरक्षितता :** सिक्युरिटीज सुरक्षितपणे इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने ठेवल्या जातात.
- **एनएसडीएलची भूमिका :** एनएसडीएल भारतीय भांडवली बाजारात (लरळींरश्र ारीज्ञशीं) महत्त्वाची भूमिका बजावते. ते गुंतवणूकदारांना सुरक्षित आणि कार्यक्षम पद्धतीने सिक्युरिटीजमध्ये व्यवहार करण्याची सोय करून देते.
- **एनएसडीएल आणि सीडीएसएल :** भारतात, एनएसडीएल आणि सीडीएसएल (CDSL) या दोन डिपॉझिटरीज आहेत. सीडीएसएल ही दुसरी मोठी डिपॉझिटरी आहे, जी एनएसडीएल प्रमाणेच सिक्युरिटीजचे इलेक्ट्रॉनिक व्यवस्थापन करते.

(सुचना: लेखकाची तसेच त्यांच्या जवळच्या नातेवाईकांची लेखात सुचवित असलेल्या कंपन्यांच्या शेअर्समध्ये कोणतीही गुंतवणूक नाही किंवा सुचविलेल्या कंपन्यांशी लेखकाचा कुठलाही संबंध नसून त्याने कंपनीकडून कोणतेही मानधन किंवा भेटवस्तू घेतलेली नाही)

– डॉ. सर्वेश सुहास सोमण

EMIL ID - samrajyainvestmentsgmail.com

कोल्हापूर चित्पावन संघासाठी आपल्या ठेवीची/वर्गणीची रक्कम
युनियन बँक ऑफ इंडिया,
महाद्वार रोड शाखा
खात्याचे नाव
कोल्हापूर चित्पावन संघ
(खाते क्र. ६४१००२०५००००००१)
IFSC Code : UBIN0564109
येथे पाठवा व KYC पाठवा. किंवा
बँक ऑफ इंडिया, शाखा : महाद्वार रोड,
खात्याचे नाव
कोल्हापूर चित्पावन संघ
(खाते क्र. ०९०२१०११००१६१८१)
IFSC Code : BKID0000902
येथे रक्कम पाठवून KYC पाठवा.

शब्दप्रभुत्त्वाची साक्ष असलेल्या 'ज्ञानाच्या सोपानाची' जीवनगाथा

ज्ञानसूर्याची सावली

(लेखांक पंचेचाळिसावा)

१६

एकदा पैठणक्षेत्री जाऊन तेथील धर्मसभेत आपलं गाऱ्हाणं मांडावं, असं नक्की झालं आणि सगळी त्या तयारीला लागली. मुक्तानं कावेरी अक्कांकडून पीठ मागून दशम्या करून घेतल्या. त्यांनी दिलेल्या लाह्या होत्याच. त्याही घेतल्या. तिची चाललेली लगबग बघून सोपानानं विचारलं, मुक्ता, आमची तिघांची अक्षयपात्र घेतलीस का? ती बरोबर असली, की कुठे काही चिंता नाही. त्याच्या विचारण्याचं मुक्ताला नवल वाटलं. 'अक्षयपात्र? ते तर श्रीकृष्णाने द्रौपदीला दिलं होते. ते आपल्याजवळ कुठे आहे? कशाबद्दल बोलतोय हा?' मुक्तीच्या मनात प्रश्न उद्भवले. तिनं विचारलंच, "दादा, अरे अक्षयपात्रे आपल्याकडे कुठली? ती तर श्रीकृष्णानं द्रौपदीला दिली होती. ती आपल्याकडे कशी असतील? तू तर काहीही विचारतोस?" मुक्तीनं फणकाऱ्यानं नाक उडवलं !

"वाटलंच मला! तुला नाहीच कळणार मुक्ते! अगं आपल्याकडेसुद्धा अक्षयपात्रं आहेत. एक नव्हे तीन-तीन आहेत. अगं, आमच्या तिघांच्या माधुकरीच्या झोळ्या, म्हणजे आपली अक्षयपात्रंच आहेत. खरं ना?" सोपानानं स्पष्टीकरण केलं. मग मात्र मुक्ताला हसू आलं आणि भावाचं कौतुकही वाटलं. खरंच! 'अक्षयपात्र ! किती चपखल शब्द वापरला आहे यानं?' तिच्या मनात आलं, "होय रे दादा ! घेतलीत हो तुमची अक्षयपात्रं ! आता निवृत्तीदादा आणि ज्ञानादादा आले की, त्यांना सगळी तयारी दाखवते आणि आपण उद्या ब्राह्ममुहूर्तावर निघू या! कसं?" मुक्तीनं मान वेळावून विचारलं. सोपानानं मान हालवून होकार दिला आणि तो पर्णावली लावत बसला.

लावता-लावता अचानक त्याच्या तोंडून शब्द बाहेर पडले. "अरे, आज असं का होतंय? मुक्ते, मी पर्णावली जोडताना चुकतो आहे. मनही उदासलं आहे. चित्त स्थिर होत नाहीये. पर्णावली लावताना मी वेद मुखोद्गत करतो आहे. पण आज अधनंमधनं काहीतरी चुकतंय. मुक्ते, मी उच्चारतोय.

ॐ त्र्यंबकम् यजामहे। सुगंधीम् पुष्टी वर्धनम्।

पण हे उच्चारल्यावर मला पुढची ऋचा स्मरणात येईना. खरंतर मला ती मुखोद्गत होती पण...! काय घडलंय कळत नाही. काय घडणार आहे, समजत नाही; पण मुक्ते, काहीतरी घडणार आहे आणि ते वेदनादायक असणार आहे खास!" सोपानाच्या बोलण्याकडे मुक्ताचं लक्षच नव्हतं. तिच्याही मनात काहूर माजलं होतं. काय होतंय, हे समजत नव्हतं. असं का होतंय हेही उमगत नव्हतं; पण एक अनामिक भय, एक विचित्र आशंका मन पोखरत होती. निवृत्तीदादा, ज्ञानादादा माधुकरीसाठी गेले होते. तिथं तर काही विपरीत...? सोपान-मुक्तीच्या मनाला कुशंकेनं ग्रासलं. हातातल्या कामात लक्ष लागेना. लक्ष घातलं तरी काम धड होईना, शेवटी दोघांनी हातातलं काम टाकलं. एकमेकांसमोर पद्मासनं घालून बसले. हस्तमुद्रा दोन्ही गुडघ्यांवर ठेवल्या आणि भगवद्गीतेचा पंधरावा अध्याय म्हणायला सुरुवात केली -

उर्ध्वमुलम् अधःशाखम् अश्वत्थं प्राहुरव्ययम्।
छन्दासी यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित्।।

दोघांचे स्वर तीव्र होते; पण त्यात थोडा कंप होता. आवाज खणखणीत येत होता; पण थोडी आशंका होती. उच्चार स्पष्ट होते, पण थोडा गहिवर होता. स्वरोह, स्वराघात सुस्पष्ट होते; पण त्यात किंचित थरथर होती. काय घडणार होतं? काय घडलं होतं? नुकतीच कुठे सगळी सावरली होती. समंजस

झाली होती. आपापला मार्ग आखून रेखून त्यावरून प्रत्येकानं आपली वाटचाल सुरू केली होती. आई-बाबांच्या अकाली जाण्याचं दुःख, पोरकेपणाची वेदना, अनाथ असल्याची खंत, एकाकी असल्याची जीवघेणी जाणीव आणि आपले कुणीच नसल्याची जखम, हे सगळं हळूहळू बाजूला ठेवून आता कुठं जगण्याची सुरुवात केली होती. भविष्याचा विचार केला होता. वर्तमानाचा प्रारंभ केला होता आणि आज...? आज आता नवीन कोणतं संकट येऊ घातलं होतं? सोपान-मुक्ता दोघेही धडधडत्या काळजानं आणि हुरहुरत्या काळजीने गीतापठण करत होते आणि अचानक...

अचानक वावटळीसारखा ज्ञानादादा आत शिरला. तो आत शिरला, ते तडक झोपडीत गेला आणि त्यानं झोपडीचं कवाड लावून घेतलं. सोपान-मुक्ता दोघांना आधी काही समजेनाच. ज्ञानादादा आला आणि काही न बोलता, मुक्ताच्या हातात माधुकरीची झोळी न देता, डोणीवर हात-पाय न धुता तडक विजेसारखा झोपडीत शिरला आणि त्यानं झोपडीचे कवाड लावून घेतलंय, हे त्यांना उमजतंय तोच पाठोपाठ निवृत्तीदादाही धावत आला. आला तोच, "अरे ज्ञानेशाऽ थांब, अरे ज्ञानेश्वरा ऐक माझं." असं ओरडतच. काय चाललेय? काय झालंय? ज्ञानादादा असा का आत गेला? निवृत्तीदादा पाठोपाठ पळत का आला? तो ज्ञानादादाला 'थांब थांब' का म्हणतोय? काहीच कळेना. निवृत्तीदादा आला आणि झोपडीच्या बंद कवाडावर थाप मारून ज्ञानादादाला हाका मारू लागला. "ज्ञानेशाऽऽ! अरे ज्ञाना, अरे कवाड उघड! असा संतापू नको! ऐक माझं! कवाड उघड! मी काय सांगतो ते समजून घे!" असं म्हणत ज्ञानेशाला विनवू लागला. मग मात्र सोपान भानावर आला. काहीतरी विपरीत घडलेय खास ! त्याशिवाय ज्ञानादादा असा संतापायचा नाही. काय झालंय ते नंतर पाहावं, आधी ज्ञानादादाला कवाड तरी उघडायला लावावं, म्हणून मग सोपानही त्याला हाका मारू लागला. "ज्ञानादादा, ए ज्ञानादादा! अरे कवाड उघड! बघ मला आज शान्तिपर्व मुखोद्गत झालंय! मला ते तुला म्हणून दाखवायचंय! दाखवू का? ऐक हं !

आनृशंस्यमहिंसा च प्रमादः संविभागिता।
श्राद्धकर्मातिथेयं च सत्यमक्रोध एवच ॥

दादा उघड ना कवाड!" सोपानाचा आवाज ऐकून ज्ञानेशानं आतूनच उत्तर दिलं! "सोपाना, मला हाका मारू नकोस! मला आता जगायचं नाही. मला माझ्या जीविताचा शेवट करायचा आहे. माझ्या सहनशक्तीचाही अंत झाला आहे. आई-बाबांनी स्वतः पवित्र असतानाही केवळ धर्मपीठाचा निर्णय म्हणून देहान्त घेतला. त्या दोघांचं चरित्र गंगेसारखं निर्मळ होतं. त्यांचं शील पवित्र, स्वच्छ होतं. त्यांनी देहार्पण केलेलं असूनही आपला छळ झाला. आपल्याला बहिष्कृत केलं गेलं. दगड मारले. आपला तिरस्कार केला, अपमान केला, माधुकरीत शेणगोळे वाढले; पण आपण तक्रार केली नाही; पण आज मात्र हद्द झाली. आज आपल्या आईच्या शीलावर आणि बाबांच्या चारित्र्यावरच लोकांनी शिंतोडे उडवले. आता मला हे सहन होत नाही आणि यापुढे असं उपेक्षेचं जिणं मला जगायचं नाही. या जीवनाचा मला अंत करायचा आहे." बोलता-बोलता ज्ञानेश्वराला भरून आलं ! गहिवरून आलं ! त्याचा आवाज कापायला लागला. नक्कीच ! नक्कीच त्याच्या डोळ्यांतून अश्रू ओघळत असणार ! कोणालाच काय करावं सुचेना !

मुक्ता भांबावली. हुंदका तिच्या गळ्यात दाटून आला. तिच्या पाठीवरून हात फिरवत निवृत्तीदादा म्हणाला, "ज्ञानेशा, ऐक बाळा! असा अविचार करू नको. कवाड उघड. अरे मी तुझा दादा, मोठा भाऊ आणि तूही मला गुरू मानलंयस ना? मग माझी आज्ञा आहे, असं समजून दार उघड! ज्ञानेशा, अरे बघ ही लहानगी मुक्ता हुंदके देते आहे. तू तिच्यापेक्षा लहान झालायस का? उघड बरं दार!" निवृत्तीदादाही समजूत घालून थकला. आता सोपानाही रडवेला झाला. "ज्ञानादादा, उघड रे कवाड! अरे तूच मला सांगितलं होतंस ना की संन्याशानं राग-लोभाच्या

पलीकडे गेलं पाहिजे म्हणून! आणि आता तूच...? संताप आवर दादा! अरे आपल्या पायानं विष्ठा तुडवली म्हणून आपण पाय कापतो का? पाय धुऊन स्वच्छ करतो ना? मग समाजानं तुला दुःख दिलं म्हणून तू स्वतःला का शिक्षा करतो आहेस ? त्यापेक्षा त्या समाजालाच स्वच्छ कर! ऐक ज्ञानादादा, उघड रे कवाड!'' सोपान बोलत होता आणि निवृत्तीदादा कौतुकानं त्याच्याकडे पाहत होता. 'हा आपला लहानसा सोपाना एवढा मोठा, समंजस कधी झाला? अगदी ज्ञानेशाला उदाहरणं देऊन समजावण्याएवढा? पण याला शाबासकी नंतर द्यावी. आधी ज्ञानेशाकडे पाहिलं पाहिजे!' असं मनाशी म्हणत निवृत्तीदादा पुन्हा ज्ञानेशाला हाक मारू लागला. तोच मुक्ता पुढे आली आणि म्हणाली, ''निवृत्तीदादा, तू आता म्हणालास ना ज्ञानदादाला की तू मुक्तापेक्षा लहान झालाएस का म्हणून? मग मी आता त्याच्यापेक्षा मोठी झाले ना? मग त्याची समजूत मलाच काढू दे.'' असं म्हणून मुक्ता पुढे झाली आणि तिनं कवाड वाजवलं. आतून काहीच प्रतिसाद आला नाही. मग मात्र निग्रहानं तिनं डोळे पुसले. एकवार निवृत्तीदादाकडे आणि सोपान-दादाकडे पाहिले. किंचित मान झुकवून त्यांना वंदन केलं आणि तिनं ज्ञानादादाची, तिच्या लाडक्या ज्ञानादादाची, समजूत घालायला सुरुवात केली...

योगी पावन मनाचा। साही अपराध जनाचा ।।
विश्व रागे झाले वन्हीं। संती सुखे व्हावे पाणी।।
शब्दशस्त्रे झाले क्लेश। संती मानावा उपदेश।।
विश्वपट ब्रह्म दोरा। ताटी उघडा ज्ञानेश्वरा।।

मुक्ताच्या तोंडून इतकी सशक्त निर्दोष आणि स्वच्छ अभंगरचना, तिचा लडिवाळ आविर्भाव, तिचा गहिरा स्वर, भावनेनं ओथंबलेला आवाज आणि शब्दांतली आर्तता! ज्ञानेश्वरच काय, पण झोपडीच्या भिंतींनाही पाझर फुटला आणि मुक्ताच्या 'ताटी उघडा ज्ञानेश्वराऽऽ!' या आर्त हाकेनं आपलं काम केलं. राग सोडून, रुसवा सोडून, संताप विसरून ज्ञानेश्वर बाहेर आला. सगळ्यांचे डोळे पाण्यानं भरले होते. ज्ञानादादाला समोर बघितल्यावर मुक्ता तर घळाघळा रडायलाच लागली. ज्ञानादादा बाहेर आला. त्यानं निवृत्तीदादाच्या पायांवर डोकं ठेवून त्याची माफी मागितली. सोपानाची गळाभेट घेतली. सोपानाच्या डोळ्यांतून वाहणारे अश्रू आपल्या हातानं पुसून चेहऱ्यावर हलकं स्मित आणून त्यानं विचारलं, ''सोपाना, काय सांगत होतास, तुला शान्तिपर्व मुखोद्गत झालंय ! छान!'' असं म्हणून त्याच्या गालावरून हात फिरवून ज्ञानादादा मुक्ताजवळ गेला. स्फुंदत असलेल्या मुक्तीला त्यानं जवळ घेतलं. आपला चेहरा त्याच्या कुशीत घालून ती स्फुंदत होती. ज्ञानेशानं तिचा चेहरा आपल्या ओंजळीत धरला आणि हाक मारली, ''मुक्ताईऽऽ !'' आणि त्याचाही बांध फुटला. त्यालाही हुंदका आवरेना. मग मात्र घळाघळा रडणारी मुक्ता शांत झाली. समंजस झाली आणि तिनं ज्ञानेशाची समजूत घालायला सुरुवात केली. हा सारा भावनेचा कल्लोळ ओसरला. सगळी शांत झाली आणि मग अचानक सोपानाला भान आले. ''अगं मुक्ते तू... तू... अभंगरचना ? निवृत्तीदादा, ज्ञानादादा, मुक्तीनं अभंग रचलेत. तेही ताटीचे ! ज्ञानादादा, तुला तिनं ताटीचे अभंग गाऊनच शांत केलं ना?'' सोपानाचं बोलणं ऐकून निवृत्तीदादाला आणि ज्ञानादादालाही हे भान आलं, आणि त्यांच्या आनंदाला पारावार राहिला नाही. काही क्षणांपूर्वी जिथं दुःखाचं, निराशेचं राज्य होतं तिथं आता आनंदाचं, कौतुकाचं साम्राज्य पसरलं होतं. काही क्षणांपूर्वी जिथे असाहाय्यतेचा, वेदनेचा अंधार पसरला होता, तिथंच आता सुखाचं चांदणं पसरलं होतं. ज्ञानादादाचा राग मावळला होता. कवाड उघडून तो प्रसन्न मनानं बाहेर आला होता आणि मुक्ताईनं अभंगरचना केली होती. चौघंही जण प्रसन्नचित्त होती. फक्त प्रत्येकाच्या मनात, हृदयाच्या एका कोपऱ्यात, 'आज बाबा असते तर?' अशी भावना ठुसठुसत होती. हुरहुर लावत होती.

(क्रमशः)

– सौ. मंजुश्री गोखले,
मो. ८८०५३५५२००

नवस्नेह दिवाळी अंक २०२५ साठी आपल्या संस्थेची जाहिरात द्या !

सन्माननीय महोदय,

कोल्हापूर चित्पावन संघाचे नवस्नेह मासिक अल्पावधीतच लोकप्रिय झाले आहे. नामवंतांच्या साहित्याने नटलेला, विविध अंगांनी सजलेला, संग्राह्य ठेवावा असा हा नवस्नेह दिवाळी अंक ऐन दिवाळीत आपल्या भेटीस येत आहे. जगभरातील कोणालाही पाहता यावा यासाठी आपल्या संस्थेच्या वेबसाईटवर देखील हा अंक प्रदर्शित करण्यात येणार आहे. या आपल्या दिवाळी अंकात तुमच्या उद्योगाची जाहिरात असावी असे आम्हाला मनापासून वाटते. आपणही यास नक्की सहकार्य कराल याची खात्री आहेच. आपल्यासारख्या दानशूर व्यक्तींमुळेच या अंकाला खऱ्या अर्थाने अर्थ प्राप्त होत आहे. या पत्राद्वारे आम्ही आपल्याला विनंती करत आहोत की, आपली जाहिरात लवकरात लवकर पाठवून मोलाचे सहकार्य करावे. अंकाची तांत्रिक माहिती खालीलप्रमाणे :-

अंकाचा आकार : 1/8 क्राऊन (7" x 10") मजकूर पाने : अंदाजे 150

जाहिरातीचे दर : कव्हर पान नं. 2 व 3 रंगीत : प्रत्येकी रु. 10 हजार फक्त

पूर्ण रंगीत पान : रु. 7,000/-	अर्धे रंगीत पान : रु. 5,000/-
पाव रंगीत पान : रु. 3,000/-	कृष्णधवल पूर्ण पान : रु. 2,000/-
कृष्णधवनल अर्धे पान : रु. 1,200/-	कृष्णधवल पाव पान : रु. 800/-
छोटी जाहिरात : रु. 500/-	सदिच्छा जाहिरात : रु. 200/-

आपली जाहिरात सोमवार, दि. 15 सप्टेंबर 2025 पर्यंत मिळेल या बेताने पाठवावी.

कळावे, लोभ आहेच, तो वाढावा ही विनंती.

आपले स्नेहांकित,

केदार जोशी (कार्यवाह) प्रसाद भिडे (उपाध्यक्ष) मकरंद करंदीकर (अध्यक्ष)

श्री महालक्ष्मी अष्टमी जागर सोहळा घरपोच प्रसाद योजना

आपल्या संघाच्या वतीने सोमवार, दि. २९ सप्टेंबर २०२५ रोजी दाते पंचांगानुसार अष्टमी जागर सोहळा आयोजित केला आहे. सध्याच्या परिस्थितीत अनेक भाविकांना दर्शनासाठी येणे शक्य होत नाही. विशेषत: घरातील ज्येष्ठ मंडळी, लहान मुले, गर्भवती महिला आदि कुटुंब सदस्य इच्छा असूनही येऊ शकत नाहीत. त्यासाठी संघाच्या वतीने श्रींचा प्रसाद आपल्या घरी पोहोचवण्याचा संकल्प केला आहे. यामध्ये हळद-कुंकू, लाडू-फुटाणे आणि सुरक्षित पिशवी यांचा समावेश आहे. आपल्या कुटुंबाच्या कल्याणासाठी देवीपुढे संकल्प केला जाईल. यासाठी आपण गुरुवार, दि. २५ सप्टेंबर २०२५ पर्यंत नोंदणी केल्यास प्रसाद आपल्या घरी गुरुवार, दि. २ ऑक्टोबर २०२५ पासून ४-५ दिवसांत कुरिअरने घरपोच पाठवला जाईल. याकरिता एका प्रसादासाठी देणगी शुल्क केवळ रु. ३५१/- देण्याची विनंती करीत आहोत. आपण (१) ज्याच्या नावे प्रसाद घरपोच हवा असेल त्याचा संपूर्ण नाव, पत्ता व व्हॉटस्अप नंबर आणि (२) गोत्र आणि प्रसादाची संख्या ही माहिती कळवावी. देणगी शुल्क रोखीने संघाच्या कार्यालयाच्या किंवा श्री परशुराम पतसंस्थेच्या कार्यालयात अथवा संघाच्या अधिकृत बँक खात्यात जमा करावेत अथवा क्यू-आर कोड स्कॅन करून भरू शकता.

बँकेचे नाव : बँक ऑफ इंडिया,

शाखा : महाद्वार रोड, कोल्हापूर.

खाते नंबर : 090210110016181

IFSC Code : BKID0000902

नोंदणीसाठी व अधिक माहितीसाठी संपर्क

श्री. संतोष साने : 9459019091

श्री. ऋषिकेश लिमये : 9404260470

आपला,

प्रसाद भिडे (उपाध्यक्ष) मकरंद करंदीकर (अध्यक्ष)

हीरकमहोत्सवी कोल्हापूर चित्पावन संघ आणि पंचरत्न वधूवर सूचक केंद्र, कोल्हापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने ब्राह्मण वधूवर विशेषांक प्रसिद्ध होणार !

हीरकमहोत्सवी कोल्हापूर चित्पावन संघ आणि महाराष्ट्र, गुजरात, कर्नाटक आणि मध्य प्रदेश या राज्यात अनेक शाखांद्वारे लोकप्रिय असलेले वधूवर व पालकांच्या विश्वासास पात्र ठरलेले पंचरत्न वधूवर सूचक केंद्र, कोल्हापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिवाळीच्या मुहूर्तावर वधूवर विशेषांक प्रसिद्ध होत आहे. हा अंक पुस्तक स्वरूपात ऑक्टोबर महिन्यात प्रसिद्ध होईल. अंदाजे शेकडो स्थळांबरोबरच विवाह विषयक अत्यंत उपयुक्त माहितीसह प्रसिद्ध होणारा हा संग्राह्य विशेषांक आहे. यामध्ये शेकडो स्थळांबरोबरच वधूवरांची माहिती त्यांच्या संपर्क फोनसहित देणार आहोत. ब्राह्मण पोटशाखेतील देशस्थ, कोकणस्थ, कऱ्हाडे, सारस्वत, सीकेपी तसेच प्रथमवर, घटस्फोटीत, सापत्य, विधवा, विधूर अशा सर्व स्थळांची माहिती या अंकात मिळू शकणार आहे.

या विशेषांकात ज्या ब्राह्मण वधूवरांना आपली माहिती फोटोसह प्रसिद्ध करावयाची आहे, त्यांनी विजयादशमी, शनिवार, दि. 12 ऑक्टोबर 2025 पर्यंत त्यासाठी नाव नोंदणी करावी. कोल्हापूर चित्पावन संघ कार्यालय, 428, बी वॉर्ड, तुळजाभवानी संकुल, गुरुमहाराज वाड्याजवळ, मंगळवार पेठ, कोल्हापूर – 12, फोन नं. 0231–2546225, 2991673 आणि मोबाईल नं. 7620546225 किंवा पंचरत्नच्या पाच राज्यातील कोणत्याही शाखेमध्ये प्रत्यक्ष संपर्क साधून आजच आपली नोंदणी करावी. नोंदणी शुल्क रु. 500/– फक्त. पंचरत्नचा फोन क्र. 0231 – 2621001 आणि मोबाईल क्र. 9881291863 आहे. अंकाची किंमत रु. 200/– राहील. (कुरिअर चार्जेस वेगळे)

वधूवर अंकात नाव नोंदणी करताना शाखांमध्ये जाऊन विहित नमून्यातील फॉर्म भरावा. फोटो देताना अलिकडच्या काळातील फोटो द्यावा. फोटोला पीन मारू नये. फोटोमागे पूर्ण नाव लिहावे व फोटो चौकोनात चिकटवावा.

- ई–मेलवर नोंदणी करणाऱ्यांना – ज्या शहरात पंचरत्नची शाखा नाही त्या वधूवरांनी अंकातील फॉर्म सुवाच्च अक्षरात भरून स्कॅन करून पाठवावा. स्कॅन केलेला फॉर्म व रंगीत फोटो **panchratnakop@gmail.com** या पंचरत्नच्या ई–मेलवर स्वतंत्ररित्या पाठवावा. अथवा फॉर्म आणि फोटो 9881291863 या व्हॉटस्अप नंबरवर पाठवावा. फोटोखाली नाव लिहावे. फोटो पाठवताना तो स्वच्छ आणि व्यवस्थित पाठवावा. अस्वच्छ अथवा डाऊनलोड न झाल्यास फोटो येणार नाही. फक्त माहिती दिली जाईल याची नोंद घ्यावी. ई–मेल केल्यावर मुख्यालयात 0231 – 2621001 या नंबरवर सकाळी 11 ते सायंकाळी 6 पर्यंत कळवावे.
- नेटबँकिंग पेमेंट – ज्या शहरात पंचरत्नची शाखा नाही आणि ज्या वधूवरांना नेटवरून फॉर्म व फोटो पाठवायचे आहेत त्यांनी नेटबँकिंग मार्फत रक्कम भरून नाव नोंदणी करावी. त्यासाठी आयडीबीआय बँकेत 'पंचरत्न वधूवर सूचक केंद्र, कोल्हापूर' या नावे चालू खाते क्र. 463102000006248 (IFSC : IBKL0000463) या खात्यावर आपले पैसे जमा करावेत.
- फोटो व माहिती द्यावयाची असेल त्यांनी रु. 500/– वर दिलेल्या बँक खात्यात भरावेत.
- रक्कम भरल्यावर मुख्यालयात रक्कम भरल्याची तारीख कळवावी.

आजच नाव नोंदणी करा आणि ऐन दिवाळीत विवाह योग जुळवून आणा.

मिशन IAS

गुजरातला माझे एक मित्र आहेत. श्री. रामजीभाई पटेल हे त्यांचे नाव. ते हिऱ्याचे व्यापारी आहेत. साधारणपणे एक हजार कोटी रुपयांची त्यांची उलाढाल आहे. ते मला नेहमी म्हणायचे, ''काठोळे साहेब गुजरातको आओ, पाटीदार भवन देखो. केवल एक रुपये मे बच्चो को IAS का ट्रेनिंग दिया जाता है.'' मला उत्सुकता होती त्यामुळे मुंबईतील माजी शालेय शिक्षण मंत्री मा. ना. प्रा. वर्षाताई गायकवाड यांच्याकडचा कार्यक्रम आटोपल्यानंतर मी थेट अहमदाबादला निघालो. अहमदाबादला उमिया माता संस्थान आहे. येथे देखील IAS चे प्रशिक्षण चालते. अजून तेथे मंदिर तयार व्हायचे आहे. पण IAS सेंटर मात्र तयार झाले, वसतिगृह तयार झाले. या IAS ट्रेनिंग सेंटरमधील उमेदवारांना प्रशिक्षण देण्यासाठी IPS ऑफिसर नेमले गेले. मंदिर नंतर, पण IAS सेंटर अगोदर. खरा हा गुजरातचा पॅटर्न मला खूप आवडला. त्या प्रशिक्षण केंद्राच्या वस्तीगृहामध्ये मी थांबलो. सकाळी अखिल भारतीय कुर्मी महासभेचे अहमदाबादचे अध्यक्ष श्री. सतीश पटेल मला भेटायला आले. त्यांनी त्यांच्या सचिवांना सांगितले, ''सरांना सरदारधाम दाखवून आण.'' उमिया माता ट्रस्टमधला माझा कार्यक्रम संपल्यानंतर आम्ही सरदारधाम पहायला गेलो. साधारणपणे धाम वगैरे म्हटल्यानंतर मंदिर तीर्थक्षेत्र असा भास होतो. परंतु येथे जेव्हा आमची कार सरदारधाम जवळ थांबली तेव्हा तिथे एक तेरा मजली उंच इमारत उभी असलेली दिसली. महाराष्ट्रातील मंत्रालयाला लाजवेल अशी ती दोनशे कोटी रुपयांची इमारत दिमाखात उभी होती. इमारतीच्या दर्शनी भागामध्ये सरदार वल्लभभाई पटेल यांचा मोठा पुतळा उभारला होता. स्टॅच्यू ऑफ युनिटीच्या पुतळ्या खालोखाल हा पुतळा आहे. आम्ही आतमध्ये गेलो. सचिवांनी आमचा तिथल्या पदाधिकाऱ्यांबरोबर परिचय करून दिला. तिथल्या जनसंपर्क अधिकारी व पदाधिकारी यांनी आम्हाला पूर्ण सरदारधाम दाखविले. मित्रांनो कोणालाच विश्वास बसणार नाही पण मी प्रत्यक्ष पाहून आलेलो आहे.

या सरदारधाममध्ये फक्त वार्षिक एका रुपयांमध्ये मुलींना राहण्याची जेवणाची व १८ प्रकारच्या प्रशिक्षणाची सोय केलेली आहे. साधारणपणे हजार मुली इथे IAS, बँकिंग, रेल्वे, स्टाफ सिलेक्शन, गुजरात प्रदेश लोकसभा आयोग इत्यादी विविध परीक्षांची तयारी करतात. ज्या माणसाने हे भवन उभारले आहे त्या माणसाचे नाव आहे गगजीभाई सुतरिया. आणि हा माणूस फक्त चौथा वर्ग शिकलेला आहे. त्यांचा स्वतःचा मोठा व्यापार आहे. तो व्यापार त्यांची मुलं सांभाळतात आणि हा मोठ्या मनाचा माणूस दिवसभर सरदारधामातील देणगीसाठी पाटीदार समाजामध्ये फिरत राहतो. तुम्हाला नवल वाटेल, अहमदाबादला असे सरदारधाम तयार झालेले आहे. त्यामध्ये सध्या २००० मुलामुलींची व्यवस्था आहे. आता फक्त दोन हजार मुलींसाठी दुसरे सरदारधाम बाजूलाच तयार होत आहे. त्यामध्ये फक्त मुली आणि मुलीच राहतील. त्याचबरोबर सुरत, राजकोट, बडोदा आणि कच्छ येथे देखील दोनशे दोनशे कोटीचे सरदार भवन उभे राहत आहेत.

मित्रांनो, खरोखरच कुठल्याही धामापेक्षा सरदारधाम हे जागतिक आश्चर्य आहे असेच म्हणावे लागेल. माझ्या आयुष्यात तरी मी एवढे मोठे IAS सेंटर पाहिलेले नाही. ह्या इमारती जरी दोनशे कोटीच्या असल्या तरी त्याचे व्यावसायिक मूल्य हे चारशे पाचशे कोटी रुपयांच्या घरात आहे. कारण इथले सर्व व्यवहार पारदर्शक स्वरूपाचे आहेत. सर्वांनी आपली निःस्वार्थ सेवा दिलेली आहे. अगदी कंत्राटदाराने देखील हिशोबी नफा घेतलेला आहे.

अवाजवी एकही गोष्ट नाही. सरदारधामची देखभाल करण्यासाठी चार निवृत्त IAS अधिकारी आपली सेवा देत आहेत. सरदारधामाची भव्यता तुम्हाला छताच्या उंचीवरून येते.

माझ्या माहितीप्रमाणे आम्ही ज्या छताखाली उभे होतो ते कमीत कमी १०० फुट तरी उंच असावे. इथे विद्यार्थ्यांना विविध १८ प्रकारच्या स्पर्धा परीक्षांची प्रशिक्षणे चालतात. मुलींसाठी वार्षिक एक रुपया शुल्क असले तरी विद्यार्थ्यांसाठी मात्र हे शुल्क गरीब विद्यार्थ्यांसाठी दहा हजार रुपये वार्षिक व श्रीमंत विद्यार्थ्यांसाठी वार्षिक वीस हजार रुपये आकारण्यात येते. या शुल्कामध्ये राहणे जेवणे व प्रशिक्षण हे सर्व आले. या सरदार धामची पाहणी केली असताना मला असे आढळले की प्रत्येक कक्ष प्रत्येक सभागृह प्रत्येक कार्यालय हे पारदर्शक आहे.प्रत्येक कक्षाचा अर्धा खालचा भाग काचेने बनविलेला आहे.म्हणजे साधारण कमरेपर्यंत लाकडाचा भाग आणि त्यानंतर वरचा भाग पूर्ण काचेचा. मी अभ्यासिकेत गेलो. पण मला अभ्यासिकेत जाण्याची गरज भासली नाही. कारण काचेतून सर्व अभ्यास करणारे फक्त विद्यार्थी दिसत होते. मी जेव्हा गेलो तेव्हा येथील उच्चपदस्थ अधिकारी मॉक इंटरव्ह्यू घेत होते. तो नजारा देखील आपल्याला बाहेरून पाहता येत होता. या ठिकाणी संगणकांची लाईन लागलेली आहे. इथे ग्रंथालय आहे, वाचन कक्ष आहे, ई लायब्ररी आहे. जेवणाची व्यवस्था तर प्रचंड मोठी आहे, मी सहज वस्तीगृहात डोकावले, दोन-चार कक्ष पाहिले. कुठेही मला कचरा दिसला नाही. वस्तीगृहामध्ये मुलांना टेबल-खुर्ची कॉट आणि आलमाऱ्या मोठ्या प्रमाणात उपलब्ध करून दिलेल्या आहेत. मी दोन चार कक्षांत डोकावून पाहिले. पण मला कुठल्याही मुलाचे पुस्तक, कुठल्याही मुलाचा कपडा बाहेर दिसला नाही. प्रत्येक मुलाचे कपडे, पुस्तके आतमध्ये राहतील एवढी कपाटे त्या त्या कक्षामध्ये त्याला उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहेत. स्वयंपाक घर देखील अतिशय सुसज्ज. पोळी लाटण्यासाठी तिथे मशीन्स आहेत. रोज दोन हजार मुलांचा स्वयंपाक येथे केला जातो. रोज दोन हजार मुलांची ये-जा असून मला संपूर्ण इमारतीमध्ये कागदाचा कचऱ्याचा एकही तुकडा दिसला नाही. संपूर्ण इमारतीमध्ये एकंदर ११ लिफ्ट आहेत. लिफ्टधारक इतका प्रेमळ आहे की तुम्ही लिफ्टमध्ये येण्याच्या आधी लिफ्ट उघडून ठेवतो. तिथले जे पदाधिकारी, कर्मचारी, अधिकारी यांना मी भेटलो, प्रत्येकाने माझे चांगले स्वागत केले. दोनशे कोटी रुपयाच्या सरदारधाम मधील प्रत्येक माणूस विनयाने वागत होता. स्वतःहून माहिती देत होता. एक अधिकारी मला म्हणाले, ''सर, मंदिरापेक्षा या अशा वास्तूंची आज गरज आहे. आम्ही ती ओळखली आहे. आणि म्हणूनच आम्ही ती सुरुवात केली आहे. आता बघा एक दोन वर्षात गुजरातमधील सुरत, बडोदा, राजकोट आणि कच्छ येथे दोनशे दोनशे कोटीच्या चार पाच इमारती उभ्या होतील. आमची गुजराती मुलं IAS, IPS अधिकारी होऊन पूर्ण भारतावर राज्य करतील. केवढी मोठी दृष्टी आणि त्यासाठी केवढा मोठा त्याग हे लोक करीत आहेत आणि तेही निस्वार्थपणे.

खरंच आज एक रुपयामध्ये चांगले चॉकलेट पण मिळत नाही, पण या एक रुपया वार्षिक शुल्कामध्ये हे लोक गुजरात मधील मुलींना तयार करीत आहेत. बेटी बचाव अभियान सगळ्या भारतात सुरू आहे. पण मला असं वाटते की 'बेटी बचाव बेटी पढाव' हे कार्य सरदारधाममध्ये प्रामाणिकपणे सुरू झालेले आहे. त्याला तोड नाही. पूर्ण इमारत इतकी स्वच्छ, इतकी देखणी की मला एकदम पंचतारांकित हॉटेलची आठवण झाली. परवा मुंबईला मी चार दिवस पंचतारांकित हॉटेलमध्ये थांबलो होतो. पण त्या हॉटेलमध्ये सर्वत्र वस्तुनिष्ठता होती. पण सरदारधाम या पंचतारांकित IAS सेंटरमध्ये सर्वत्र आत्मियता दिसत होती. अधिकारी कर्मचारी विद्यार्थी सर्वांमध्ये उत्साह दिसत होता. ज्यांनी हे भवन निर्माण केले ते श्री. गगजीभाई सुतरिया यांना भेटण्याची खूप

इच्छा होती. पण ते देणगी गोळा करण्यासाठी बाहेरगावी गेले होते. एक चौथी वर्ग शिकलेला माणूस माझा विद्यार्थी अधिकारी झाला पाहिजे, IAS अधिकारी झाला पाहिजे, नोकरीला लागला पाहिजे या भावनेने काम करीत आहे – सतत करीत राहणार आहेत आणि आपल्या बांधवांना सक्षम अधिकारी बनविणार आहेत. ते जरी कमी शिकलेले असले तरी त्याचे ध्येय मात्र व त्यांची दृष्टी मात्र भव्य अशी आहे, दिव्य अशी आहे.

अशा या सरदारधामच्या निर्मात्याला मनापासून प्रणाम करावासा वाटतो. या सरदारधाम मधील एक नियम अजूनही खूप चांगला आहे. सरदारधाममध्ये जे सभागृह आहेत खुले सभागृह आहे. बंदिस्त सभागृह आहे. सरदारधामने एक नियम करून ठेवलेला आहे. सर्वजण सभागृहामध्येच बसणार. फक्त ज्यांचे भाषण आहे तोच व्यक्ती स्टेजवर जाणार. तो एकटाच स्टेजवर असणार ते पण भाषण देईपर्यंत. भाषण संपले की परत तो सभागारामध्ये जाऊन बसणार. हा नियम सर्वांनाच लागू आहे. अगदी गुजरातच्या राज्यपालांना आणि मुख्यमंत्र्यांना देखील. ते देखील सरदारधाममध्ये आले तेव्हा त्यांनी या नियमांचे पालन केले. या सरदारधामचे उद्घाटन भारताचे पंतप्रधान मा. श्री. नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते झालेले आहे. माझ्या माहितीप्रमाणे हे भारतातील सगळ्यात मोठे स्पर्धा परीक्षा केंद्र आहे आणि सर्वात महत्त्वाचं की आमच्या भारतीय मुलींना केवळ एक रुपयामध्ये राहणे जेवणे आणि प्रशिक्षण देणे ही व्यवस्था करणारे हे कदाचित जगातील पहिले केंद्र असावे.

मित्रांनो! मी तुम्हाला विनंती करेन की आपण खूप फिरतो. आपण अशा आधुनिक तीर्थक्षेत्राला भेट दिली पाहिजे. त्यासाठी तुम्ही अवश्य भेट द्या.

– प्रा.डॉ.नरेशचन्द्र काठोळे

संचालक, मिशन आय.ए.एस.
अमरावती. मोबा. ९८९०९६७००३

मंत्रपुष्पांजलीबद्दल थोडंसं...

पान ८ वरून पुढे...

शोधत, न खचता लोककल्याणकारी प्रकल्प पूर्ण केल्याने संपन्नता (कुबेर म्हणजे संसाधन विपुलता) राहील आणि संपूर्ण पृथ्वीवर सार्वभौम प्रजाहितकारी राज्य पसरेल.

असा हा मंत्रपुष्पांजलीचा इतिहास आणि आशय आहे. एकत्र येऊन सर्व कल्याणासाठी यज्ञ करा हा सुख संपन्न समाज, देश आणि विश्व बनवण्याचा परंपरा प्राप्त मार्ग वारंवार मनावर बिंबवण्यासाठी ही मंत्रपुष्पांजली आहे.

मंत्रपुष्पांजली हे प्राचीन राष्ट्रगीत मानतात. मंत्रपुष्पांजली शिवाय पूजेची सांगता होत नाही. असा हा मंत्र खाली दिलाय स्पष्ट उच्चार करण्यासाठी.

प्रथम :

ॐ यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् । ते ह नाकं महिमानः सचंत यत्र पूर्वे साध्याः संति देवाः।।

द्वितीय :

ॐ राजाधिराजाय प्रसह्य साहिने । नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे । स मे कामान् काम कामाय मह्यं । कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु कुबेराय वैश्रवणाय। महाराजाय नमः।

तृतीय :

ॐ स्वस्ति, साम्राज्यं भौज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं महाराज्यमाधिपत्यमयं । समन्तपर्यायीस्यात् सार्वभौमः सार्वायुषः आन्तादापरार्धात् । पृथिव्यै समुद्रपर्यंताया एकराळ इति ।।

चतुर्थ :

ॐ तदप्येषश्लोकोभिगीतो । मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसन् गृहे । आविक्षितस्य कामप्रेर्विश्वेदेवाः सभासद इति ।। ।। मंत्रपुष्पांजली समर्पयामि ।।

– अरुण कुलकर्णी

मनाला खुपणारं कागदावर

(लेखांक १)

लेखाचं शीर्षक वाचून नवस्नेहचे वाचक गोंधळणार नाहीत याची खात्री वाटते. आजकाल कुटुंबात, आपल्या अवतीभोवती, समाजात घडणाऱ्या घटनांमुळे बहुतेकांच्या मनांत अनेक विचारांचं आवर्त निर्माण होतं. हे विचार जेव्हा आपण विशिष्ट व्यक्तीला बोलून दाखवतो त्यावेळी ते विचार केंद्रीभूत होतात आणि आपल्या उपदेशात्मक विचारांमुळे त्या व्यक्तींचे आणि आपले संबंध थोडेफार बिघडण्याची शक्यता असते. ज्यावेळी हे विचार कागदावर शब्दांत अवतरतात आणि हे शब्द थोड्याफार जणांपर्यंत जाणार आहेत याची जाणीव आपल्याला असते. साहजिकच हे विचार काहीसे ललित स्वरुपात मांडले जातात. शब्दांचा टोकदारपणा कमी होऊन शब्द जवळचे आणि विचार करण्यायोग्य वाटू लागतात याच हेतूने हा लेखप्रपंच मांडण्याचा प्रयत्न करणार आहे.

हा लेख सप्टेंबर २५ च्या अंकात येणार त्यावेळी सहा तारखेपर्यंत गणेशोत्सवाची धामधूम सुरू असेल. कोणत्याही गोष्टीची सुरुवात गणेश पूजनाने केली जाते आणि म्हणूनच या लेखाचा श्रीगणेशा आजकाल आढळणाऱ्या, साजरा केल्या जाणाऱ्या सार्वजनिक गणेशोत्सवाने करणे योग्य होईल असे नम्रपणे नमूद करावेसे वाटते. जवळजवळ संपूर्ण देशभरात घरोघरी गणेशोत्सव साजरा केला जातो. कोणतंही लहान-मोठं मंगल कार्य करायचं असेल तर प्रारंभी गणपतीची पूजा व प्रार्थना करूनच त्या कार्याला सुरूवात केली जाते. दक्षिण भारतात तर गणेशभक्तांची संख्या फार मोठी आहे. विनायक, गणेश, गणपती, विघ्नहर्ता, एकदंत, गजवदन अशा अनेक नावांनी तो परिचित आहे.

विनायक म्हणजे जो सर्वश्रेष्ठ आहे किंवा ज्यापेक्षा कोणीही श्रेष्ठ नाही असा. तो गणांचा ईश किंवा पती आहे. म्हणजेच तो गणांचा लढवय्या समुदायाचा सेनापती आहे. त्याला गणनायक म्हणजे समुदायाचा नेता असंही संबोधल जातं. विघ्नहर्ता अशा या गणेशाच्या कृपेनं सर्व कार्य निर्विघ्नपणानं पार पडावं म्हणून कोणत्याही कार्यारंभी त्याची पूजा केली जाते. इतर सर्व देवीदेवताहून याची मूर्ती खूपच वेगळी असते. त्याचा वैशिष्ट्यपूर्ण आकार नेत्याच्या अंगी कोणते गुण असले पाहिजेत हे सांगतो. त्याचा प्रत्येक अवयव आणि इतर आयुध नेत्यामध्ये अपेक्षित असलेला गुणधर्म दाखवितो. गणेशाचं वरवर दिसणारं रूप फार मोठा गर्भितार्थ असलेलं आहे.

गणपती ज्याला गजवदन असंही म्हटलं जातं, त्याला हत्तीचं तोंड का आहे याचा खुलासा देणारी एक पौराणिक कथा सांगितली जाते. त्या कथेच्या खोलांत न जाता, हा गणपती असा का? हे समजून घेण्याची गरज आहे. गेली शेकडो वर्षे आम्ही उत्साहानं फार मोठ्या प्रमाणात गणेशोत्सव साजरा करीत आहोत, ज्या गणपतीचं कार्यारंभी पूजन आपण करतो आहोत, तो गणपती आम्हाला समजला नाही असं खेदानं म्हणावंसं वाटतं ! नेता कसा असावा ? या प्रश्नाचं उत्तर 'गणपती सारखा' असं उत्तर देण्याचा मोह टाळता येत नाही. विद्यार्थी प्रतिनिधी, सरपंच, आमदार, खासदार, कोणताही लहान मोठा पुढारी गणपतीशी साधर्म्य दाखविणारा असला पाहिजे.

त्याचं हत्तीचं वदन कशाचं प्रतिक आहे? हत्ती हा सर्व प्राण्यात अत्यंत बलाढ्य आहे. त्याबरोबरच तो बुद्धिमानही आहे. दैनंदिन आयुष्य योग्य प्रकारे जगण्याची त्याच्याकडे बुद्धिकुशलता आहे. हत्ती अहिंसक आहे. हत्तीप्रमाणे नेता मानसिक आणि शारीरिक दृष्ट्या निरोगी असला पाहिजे. तो बुद्धिमान

व तितकाच बलाढ्य किंवा बलदंड असला पाहिजे. नुसती गुंडगिरी म्हणजे नेतृत्व नव्हे. बल आणि बुद्धी या दोहोंचा मिलाप नेत्याच्या अंगी असला पाहिजे. हत्ती म्हटला की, त्याचे बारीक डोळे आणि मोठे कान या दोन गोष्टी आठवतात. बारीक डोळे नेत्याची सर्वत्र बारीक नजर किंवा लक्ष असले पाहिजे हे सुचवितात. सतत हालणारे मोठे कान, कुठं काय चाललंय? कोण काय बोलतंय, लोकांची अनेक बाबींविषयी मतं काय आहेत? हे सर्व नेत्याला ठाऊक असलं पाहिजे. त्यानं जाणून घेतलं पाहिजे. असं सांगतात, हत्ती सोंडेच्या साहाय्याने पुढील संकटाची चाहूल देतो. त्याप्रमाणे नेत्याला भविष्यकाळाचा वेध घेता आला पाहिजे. गणपतीचे चार हात मानवतेसाठी, मानवी कल्याणासाठी ते त्याच्या ठायी अपेक्षित असलेल्या अमर्याद शक्तीचे द्योतक आहेत. त्याच्या हातात असलेले पाश, अंकुश, तुटलेला दाट आणि मोदक यामागेही मानवी स्वभावाची मर्म लपलेली आहेत. तुम्ही नेता झाल्यानंतर पैसा, सत्ता, लाचलुचपत इ. चा मोह तुम्हाला पडेल. तुमचं मन या मोहात गुरफटलं तर नेता या नात्यानं तुम्ही संपूर्ण समाजाचा विश्वासघात केल्यासारखं होईल. तुमच्या मनावर तुमचा अंकुश, तुमचा ताबा पाहिजे. तुमचं मन सदैव योग्य मार्गानं चाललं पाहिजे. पण वाऱ्याच्या वेगापेक्षाही जलद धावणारं, मोहाकडं धावणारं चंचल मन तुमचा निग्रहरूपी पाश टाकून आपल्या कह्यात ठेवता आलं पाहिजे. तरच तो नेता होण्याला योग्य होय.

या गणनायकाचा तुटलेला दात सामाजिक समतेसाठी आहे. मानवी शरीर थकू लागलं, वृद्धत्वाकडे झुकू लागलं की त्याचे दात शरीर सोडतात, हलायला लागून गळून पडतात. शरीर या दातांना झिडकारतं. तसंच समाजरूपी शरीराचे दीन-दुबळे, दलित, तळागाळातले घटक नेहमीच झिडकारले जातात. आदर्श नेत्यानं या सर्व घटकांना संपूर्ण समाजाबरोबर नेलं पाहिजे.

गणपतीचं मोठे पोट हा एक चेष्टेचा विषय केला जातो. पण हे मोठ पोट नेत्यामध्ये अत्यावश्यक असलेल्या एका गुणाचं प्रतिक आहे. नेत्याकडे अनेक व्यक्ती, संस्था, घटक परस्परांबद्दल तक्रारी करण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. अशा वेळी या साऱ्या तक्रारींची नेत्यानं कुठही बाच्यता न करता यामधून योग्य तो बोध घेण योग्य ठरतं. या तक्रारीबाबत एक शब्दही तोंडातून बाहेर काढायचा नाही तर हे सारं जणू पोटात साठवायचं, साऱ्यांच्या तक्रारी सहन करायच्या, मग त्यासाठी पोट मोठं नको का?

हातामधील मोदकामागेही गूढ अर्थ आहे. नुसती कणिक किंवा तांदळाच्या उकडीचे सुरेख दिखाऊ पण आत काहीही न घालता मोदक करता येईल. शिवाय आत गोड सारण आहे की काही कडू, तिखट पदार्थ भरून ठेवला आहे हे मोदक फोडून पाहिल्याशिवाय किंवा मोदकाचं निरिक्षण केल्याशिवाय कसं कळणार? त्याप्रमाणे नेत्याच्या कामाचं, त्याच्या वर्तणुकीचं निरिक्षण करा आणि मगच त्याला नेता म्हणून स्वीकारा. सर्वसामान्यांच्या जीवनांत आनंद निर्माण करण्याच्या दृष्टीनं प्रयत्नशील असणारा नेता पाहिजे.

गणपतीची दोन पावलं म्हणजे ऋद्धी आणि सिद्धी. प्रयत्नांची पराकाष्ठा करा म्हणजे यश मिळणारच. या गणेशाचं वाहन म्हणजे उंदीर हे काळाचं प्रतिक आहे. आज या पृथ्वीवर कुरतडणारे जे प्राणी आहेत त्यापैकी अगदी प्राचीन काळापासून अस्तित्वात असलेला प्राणी म्हणजे उंदीर. उंदीर एकसारखं काही ना काही कुरतडत असतो. ज्यामुळे त्याच्या जबड्यातील समोरच्या वरच्या आणि खालच्या दातांची झीज होते. अशी झीज होणं अत्यावश्यक असतं. कारण उंदराचे हे दात सतत वाढत असतात. या वाढीमुळे हे दात एकात एक अडकून बसतात. हे टाळण्यासाठी उंदीर सतत काहीतरी या दातांच्या सहाय्याने कुरतडत राहतो.

काळही तसाच आहे. तो स्वतः सारखा पुढे सरकत असतो. तुम्ही स्वस्थ राहिलात म्हणून काळ स्थिर रहात नाही. थांबला तो संपला असं काळ सांगत असतो. नेता हा सतत धडपडत राहणारा असला पाहिजे. त्यानं स्वस्थ बसून तर चालणारच नाही. पण बदलत्या, सतत धावणाऱ्या काळावर आरूढ होऊन, काळाचे लगाम आपल्या हाती धरून बदलत्या काळाबरोबर सर्व समाजाला नेणारा नेता असला पाहिजे.

गणेशपूजेमध्ये लाल/तांबडी फुलं आणि दुर्वा याचं विशेष महत्व असतं. लाल रंग हा क्रांतीचा आणि लढवय्येपणाचा द्योतक मानला जातो. नेता हा लढाऊ वृत्तीचा असावा हेच जणू लाल फुलांच्याद्वारे सांगितले जाते. दुर्वा म्हणजे एक प्रकारच्या गवताचे शेंडे. या गवताला हराटी म्हणतात. भाद्रपद महिना म्हणजे पावसाळा संपल्यातच जमा. कोणत्याही प्रकारच्या जमिनीवर थोडासा ओलावा मिळताच तरारून आणि झपाट्याने वाढणारं हे गवत जिथं वाढेल ती जमीन नापीक करतं. देवाच्यासाठी जमीन नापीक करणारं हे तण लहान-थोर, आबालवृद्ध सारेजण काढून आणतात आणि जमिनीतील ओलावा आणि सुपिकता राखण्यास मदत करतात.

घराघरात आणलेल्या तसेंच सार्वजनिक उत्सवातील या गणेशमूर्तींचं ठराविक दिवसांनी पाण्यात विसर्जन केलं जातं. यामुळे पाणी प्रदूषणाची गंभीर समस्या निर्माण होत आहे. परंतू नेतृत्वाचे गुण विषद करणाऱ्या या गणेशमूर्तींचे विसर्जन काही वेगळीच गोष्ट सांगत आहे असे म्हटल्यास चुकू नये. एकदा खुर्ची किंवा सत्ता मिळाली म्हणजे ती कायम आपणाकडेच राहील अशा भ्रमात कोणत्याही नेत्यानं राहू नये. नेतेपद म्हणजे अढळपद नव्हे. तुमच्याहून अधिक लायक आणि योग्य व्यक्ती मिळाली तर तुम्हाला नेतेपदावरून बाजूला करून दुसऱ्याला संधी दिली जाईल हे तत्व जणू गणेश विसर्जनातून सांगितलं जातं.

गणपतीच्या वैशिष्ट्यपूर्ण मूर्तींचा प्रत्येक अवयव आणि इतर आयुधं नेत्यांमध्ये आवश्यक असलेले गुणधर्म दाखवितो तसेच गणेशोत्सव 'अधिक धान्य पिकवा आणि पाण्याचा वापर अतिशय काळजीने करा' हे जीवनावश्यक तत्व आणि शिकवण समाज मनावर ठसविणारे ऋषीपंचमी आणि गौर, नेतृत्वगुण सांगणाऱ्या या उत्सवात येतात हे फारच औचित्यपूर्ण म्हणावं लागेल.

वर वर्णन केलेले नेतृत्वगुण असलेला नेता ज्या गावाला, राज्याला किंवा देशाला लाभेल तेथील प्रत्येक जनहिताची आणि देशहिताची योजना सुयोग्य प्रकारे पार पडेल असं म्हटल्यास वावगे ठरणार नाही. घरगुती गणेशोत्सवाला सार्वजनिक रूप लोकमान्य टिळकांनी दिले. लोकमान्य टिळकांच्या या विचाराला त्यावेळी काहीसा विरोध महादेव गोविंद रानडे यांनी केला होता. एकदा का हा सार्वजनिक उत्सव सुरू झाला तर तो बंद होणे अशक्य वाटते आणि कलौघामध्ये या उत्सावाला येणारे रूप समाजस्वास्थ्यासाठी घातक वाटू लागले तरी धर्माशी निगडीत असलेला हा सार्वजनिक उत्सव आपल्या देशांत बंद करणे अशक्यप्राय होऊन बसेल. आज या विधानाची प्रचिती आपण अनुभवतो आहोत. सार्वजनिक गणेशोत्सव साजरा करणाऱ्या समिती सदस्यांना तरी त्या गजवदनातील प्रतिकं समजली आहेत का? हा संशोधनाचा विषय ठरेल.

महाराष्ट्रामध्ये लोकमान्य टिळकांनी १८९२ सालापासून सार्वजनिक गणेशोत्सव सुरू करण्याची प्रथा केली. यावेळी देश पारतंत्र्यात होता. पारतंत्र्य किंवा गुलामगिरी ही फार वाईट गोष्ट आहे. आपली मातृभूमी स्वतंत्र झाली पाहिजे हा विचार समाजाच्या सर्व थरांत रुजविण्याच्या दृष्टीने, या राष्ट्रीय उद्देशाने सार्वजनिक गणेशोत्सव सुरू झाला. समाज प्रबोधन हा प्रमुख हेतु या सार्वजनिक उत्सवामागे होता आणि असावा. यासाठी अनेक प्रबोधनपर कार्यक्रम यामध्ये साजरे कले जात. अनेकांच्या प्रयत्नाने, बलिदानाने

आपला देश स्वतंत्र झाला. आजही देशापुढे अनेक प्रश्न आहेत. केवळ विद्युतरोषणाई, देखावे यावर भर देऊन चालेल का? साक्षरता प्रचार, अल्पबचत, व्यसनमुक्ती, पाणी, विज यांच्या योग्य वापराचे नियोजन, सार्वजनिक स्वच्छता, प्लास्टिकचा कमीत कमी वापर, नातेसंबंध अशा अनेक सामाजिक समस्यांची उकल होण्यासाठी व्याख्याने, पोवाडे, भजन, कीर्तन, लहान-मोठ्या फिल्मस्, स्लाईड शो इ. च्या माध्यमातून समाज प्रबोधन करता येईल. लोकजागृती आणि लोकशिक्षण यावर भर दिला पाहिजे. समाजहिताचा दृष्टिकोन, धर्म, समाज आणि राष्ट्र याच्या कल्याणाचा मार्ग अशा उत्सवातून साधला पाहिजे.

सार्वजनिक गणेशोत्सव आणि पाठोपाठ येणारा सार्वजनिक नवरात्रोत्सव पाहिला की आनंद मिळवण्याच्या कल्पना किती बदलल्या आहेत असा विचार येतो. प्रतिष्ठापनेसाठी गणेशमूर्ती आणताना आणि विसर्जनाच्या मिरवणुकीमध्ये डी.जे.चा उच्चतम वापर, लेसर किरणांचा मारा आणि बेधुंद होऊन नाचणारे तरुण पाहून मनाला खरं तर खेद होतो. मिरवणुक मार्गाच्या आसपास राहणाऱ्या नागरिकांना विलक्षण त्रास होतो. माझ्या वयाच्या लोकांना (८६ वर्ष चालू) अगदी लहान मुलांना, आजारी-अशक्त लोकांना छातीत धडधडू लागते, घाबरायला होते. उत्सव म्हणजे खूप मोठ्या प्रमाणात विद्युत रोषणाई आणि देखावा. गणपतीसमोरचा अपवादाने एखादाच देखावा प्रबोधनात्मक असतो. संध्याकाळ झाली की देखावा खुला होतो आणि बहुसंख्य ठिकाणी कर्कश आवाजातील, बहुतेक वेळेला हिंदी सिनेमातील उडत्या चालीची गाणी लावली जातात. स्वत:ची आणि पर्यायानं संपूर्ण समाजाची उन्नती करून घेण्याचं साधन म्हणजे उत्सव ही व्याख्या यात कोठे सापडते का?

सार्वजनिक म्हणजे त्या त्या भागांत राहणाऱ्या लोकांनी एकत्रित येऊन सर्वांच्या विचारांनी, सर्वांना हितकारक होईल अशा कार्यक्रमाचे आयोजन. परंतु मध्यम आकाराच्या गल्लीत दोन टोकांना दोन सार्वजनिक गणेशोत्सवाचे मंडप बघून मन कुंठित होते. त्या गल्लीत राहणाऱ्या लोकांची काळजी वाटू लागते हे निश्चित. शहराप्रमाणे लहान गावांतही थोड्याफार फरकाने हेच चित्र दिसतं. 'एक गाव एक गणपती' या संकल्पनेचा स्वीकार काही ठिकाणी आढळतो हे निश्चीतच कौतुकास्पद आहे. उत्सव साजरा करण्यासाठी आणि रोज किंवा उत्सवाच्या अखेरीस श्रमपरिहाराकरिता जवळपासच्या रहिवाशांवर, वर्गणीसाठी दबाव आणला जातो तो वेगळाच. अनेकांना भीतीपोयी दोन-तीन मंडळांना वर्गणी द्यावी लागते. पेठेमध्ये जेथे बहुसंख्य दुकाने असतात, त्या दुकानात गणेश मंडळाचे तीन-चार सदस्य वर्गणी पोचल्याची पावती घेऊन जातात आणि उद्या पैसे काढून ठेवा, आम्ही याच वेळी येऊ असं योग्य देहबोलीवाटे सांगून जातात. विधानसभा, नगर-पालिका इ. च्या निवडणुका जवळ आल्यावर वर्गणी गोळा करण्याचा त्रास खूप कमी होतो.

सार्वजनिक गणेशोत्सवाची प्रथा सुरू झाल्यानंतर उणीपुरी शंभर वर्षे मांगल्य, आनंद, करमणूक आणि प्रबोधन यांची सुरेख सांगड या उत्सवात होती. त्यानंतर झपाट्याने समाजासाठी मानसिक आणि शारीरिक हानिकारक उपद्रवी मूल्ये, अनिष्ट गोष्टी या उत्सवात सुरू झाल्या. या गोष्टींची कल्पना प्रशासनाला नाही असे म्हणण्याचे धाडस मी करणार नाही. सर्व पातळ्यांवर प्रशासन प्रयत्नशील आहे. याचे दृश्य परिणाम काही प्रमाणात निश्चितपणे दिसू लागले आहेत. नको तो सार्वजनिक गणेशोत्सव असं वाटणारे बहुसंख्य सूज्ञ लोक आशेने प्रशासनाकडे पहात आहेत. व्यक्तिगत आयोजन करणाऱ्यांना योग्य बुद्धी त्या बुद्धिदाता आणि विघ्नहर्त्या गणेशानं द्यावी अशी त्याच्याकडेच प्रार्थना करून पूर्णविराम देते.

– कमल हर्डीकर, मोबा. ९४२०४५८४२५

ज्ञानेश्वरीचा सुलभ मराठीतील ओवीबद्ध अनुवाद

श्रीमती मंजुश्री गोखलेंची 'ज्ञानाई' प्रसिद्धीच्या मार्गावर...

प्रसिद्ध चरित्रात्मक कादंबरीकार आणि लेखिका श्रीमती मंजुश्री गोखले, कोल्हापूर यांनी भावार्थदीपिका म्हणजेच ज्ञानेश्वरीचा आजच्या काळातील सुलभ मराठीत ओवीबद्ध अनुवाद केला आहे. कै. पंडित वसंतराव गाडगीळ (पुणे) यांनी या ग्रंथाला 'ज्ञानाई' असे समर्पक नाव दिले आहे. हा ग्रंथ लवकरच सकाळ प्रकाशनाकडून प्रकाशित होणार आहे.

मराठी भाषेला राजभाषेचा दर्जा प्राप्त होणे ही प्रत्येक मराठी माणसासाठी गौरवाची बाब आहे. त्याचप्रमाणे, 'अमृततेही पैजा जिंके' अशा शब्दांत गौरवलेल्या मराठी भाषेत ज्ञानेश्वरीसारखे ज्ञानभांडार असणे हे आपले भाग्य आहे. तथापि, ज्ञानेश्वरीची भाषा काही ठिकाणी क्लिष्ट असल्यामुळे सामान्य वाचकांना ती समजण्यास अडचण येते. श्रीमती गोखले यांनी केलेला ओवीबद्ध अनुवाद हा ज्ञानेश्वरीतील गहन विचार आणि तत्त्वज्ञान आजच्या सुलभ मराठी भाषेत तरुण पिढीसह सर्वसामान्यांपर्यंत पोहोचण्यास निश्चितच मदत करेल.

या ग्रंथाची मौलिकता आणि उपयुक्तता लक्षात घेता, 'ज्ञानाई' ग्रंथाच्या माध्यमातून ज्ञानेश्वरीतील विचार आणि वारसा तरुण पिढीपर्यंत पोहोचवणे अधिक सुलभ होईल. त्या ज्ञानाई मधल्या अनुवादाच्या काही नमुन्यादाखल ओव्या आपल्या नवस्नेहच्या वाचकांसाठी.

-: ज्ञानेश्वरी :-	-: ज्ञानाई :-
ॐ नमोजी आद्या । वेद प्रतिपाद्या । जय जय स्वसंवेद्या । आत्मरुपा ।।१।।	आद्य रूपा तुज नमन । वेद ज्यांस करती वंदन । स्वयं प्रत्यय जो जाण । आत्मरूप तो ।।१।।
देवा तूंचि गणेशु । सकलमति प्रकाशु । म्हणे निवृत्ति दासु । अवधारिजो जी ।।२।।	देवा तू श्री गणेश । ज्ञान-बुद्धीचा देई प्रकाश । मी निवृत्तीचा दास । मजकडे लक्ष द्यावे ।।२।।
हें शब्दब्रह्म अशेष । तेचि मूर्ति सुवेष । तेथ वर्णवपु निर्दोष । मिरवत असे ।।३।।	स्वर व्यंजने तुझी अंगे । वेद तुझ्या अनुषंगे । निर्दोष लावण्य रंगे । अर्थासहित ।।३।।
स्मृति तेचि अवयव । देखा अंगिकभाव । तेथे लावण्याची ठेव । अर्थशोभा ।।४।।	स्मृती ग्रंथ हे अवयव । देहाचे सहज भाव । अर्थ सौंदर्याचा ठाव । लावण्य शोभा ।।४।।
अष्टादश पुराणे । तीचि मणिभूषणे । पदपद्धती खेवणे । प्रमेयरत्नांची ।।५।।	अष्ट दश पुराणे । तुझी आभूषणे । तत्वार्थांची कोंदणे । पद पद्धतीची ।।५।।
पदबंध नागर । तेचि रंगाथिले अंबर । जेथ साहित्यवाणे सपूर । उजाळाचे ।।६।।	शब्द गंधा आकार । रंगी गगन साकार । साहित्य वाणांचे प्रकार । विपुल उजळती ।।६।।
देखा काव्यनाटका । जे निर्धारिता सकौतुका । त्याचि रुणझुणती क्षुद्रघंटिका । अर्थध्वनी ।।७।।	काव्य नाटिकांची संगती । कौतुके धारित असती। चरणी तव रुणझुणती । त्या घुंगरांचे नाद ।।७।।

-: ज्ञानेश्वरी :-	-: ज्ञानाई :-
नाना प्रमेयांचि परी । निपुणपणे पाहता कुसरी । दिसती उचित पदे माझारी । रत्नें भली ।।८।।	अनेक अक्षरांचे धन । कलासवे कौशल्याचे भान । दृष्टीस येता प्रमाण । रत्नांच्या राशी ।।८।।
तेथ व्यासादिकांच्या मति । तेचि मेखळा मिरवती । चोखाळपणे झळकती । पल्लवसडका ।।९।।	व्यासादिकांची मती । तुझ्या मेखला शोभती । शुद्धतेचे झळाळती । मौक्तिकांचे पदर ।।९।।
देखा षड्दर्शने म्हणिपती। तेचि भुजांची आकृती।। म्हणऊनि विसंवादे धरिती । आयुधे हाती ।।१०।।	सहा हातांची आकृती । सहा शस्त्रांनी मिरवती । म्हणून संवादाची धारिती । शस्त्रे हाती ।।१०।।
तरी तर्कु तोचि फरशु । नीतिभेदु अंकुशु । वेदान्तु तो महारसु । मोदकु मिरवे ।।११।।	परशू न्याय तर्काचा । अंकुश सिद्धांत भेदाचा । बाह्यरूप अर्थ वेदादिंचा । तो मोदक असे ।।११।।
एके हातीं दंतु । जो स्वभावता खंडितु । तो बौद्धमतसंकेतु । वार्तिकाचा ।।१२।।	वार्तिकाचा बौद्ध मताचा संकेत । करून सहज खंडित । तो एक हाती तव दंत । म्हणवून शोभतसे ।।१२।।
मग सहजें सत्कारवादु । तो पद्मकरु वरदु । धर्मप्रतिष्ठा तो सिद्धु । अभयहस्तु ।।१३।।	ब्रह्म विषयक संवाद । धर्म प्रतिष्ठा सिद्ध । तुझा कमलकर वरद । अभय देई ।।१३।।
देखा विवेकवंतु सुविमळु। तोचि शुंडादंडु सरळु । जेथ परमानंदु केवळु । महासुखाचा ।।१४।।	विवेकाची सांगड । ब्रह्मानंदाची आवड । परमानंदाची कावड । सोंड तुझी ।।१४।।
तरी संवादु तोचि दशनु। जो समता शुभ्रवर्णु । देवो उन्मेषसूक्ष्मेक्षणु। विघ्नराजु ।।१५।।	दंत तुझा शुभ्रवर्ण । गुरु शिष्य संवाद मर्म जाण । सूक्ष्म ज्ञाने परिपूर्ण । विघ्नराज तव नेत्र ।।१५।।

दिनविशेष (सप्टेंबर २०२५) विश्वावसूनाम संवत्सरे सौजन्य : श्री महालक्ष्मी दिनदर्शिका
भाद्रपद - अश्विन १९४७ **श्री महालक्ष्मी दिनदर्शिका जिथे जिथे । साक्षात लक्ष्मी वसे तिथे ।**

सोमवार दि. १ : ज्येष्ठा गौरी पूजन, **मंगळवार दि. २ :** गौरी विसर्जन, घरगुती गणेश विसर्जन, **शुक्रवार दि. ५ :** शिक्षकदिन, **शनिवार दि. ६ :** अनंत चतुर्दशी, सार्वजनिक गणेश विसर्जन, **रविवार दि. ७ :** खग्रास चंद्रग्रहण, **सोमवार दि. ८ :** साक्षरतादिन, **बुधवार दि. १० :** संकष्ट चतुर्थी (चंद्रो. ८.३३ वा.), **रविवार दि. १४ :** हिंदी दिन, **सोमवार दि. १५ :** जागतिक लोकशाही दिन, अभियंता दिन, **बुधवार दि. १७ :** विश्वकर्मा दिन, **गुरुवार दि. १८ :** गुरुपुष्यामृत, **सोमवार दि. २२ :** घटस्थापना, शारदीय नवरात्रारंभ, **शनिवार दि. २७ :** पर्यटन दिन, **रविवार दि. २८ :** गजगौरी व्रत, हादगा, **मंगळवार दि. ३० :** महाष्टमी, महालक्ष्मी जागर.

कोल्हापूर चित्पावन संघाची वार्षिक सर्वसाधारण सभा

कोल्हापूर चित्पावन संघाची ६१ वी वार्षिक सर्वसाधारण सभा रविवार, दि. २७ जुलै, २०२५ रोजी ब्राह्मण सभा करवीर, मंगलधाम येथे उत्साहाने पार पडली. सभेला सुमारे १०० सभासद उपस्थित होते. दीपप्रज्वलनाने सभेला सुरुवात झाली. स्वागत कार्यवाह श्री. केदार वसंत जोशी यांनी केले. सभेचे कामकाज अध्यक्ष श्री. मकरंद करंदीकर यांच्या परवानगीने करण्यात आले. प्रारंभी ज्ञात-अज्ञात व संघाचे मयत सभासद तसेच हितचिंतक यांना श्रद्धांजली अर्पण करण्यात आली. नंतर अध्यक्ष करंदीकरसो यांनी प्रास्ताविक आणि मनोगत व्यक्त केले. त्यानंतर कार्यवाह यांनी अहवालाचे वाचन केल्यानंतर सर्व सभासदांनी अहवाल मंजूर केले. उपाध्यक्ष श्री. प्रसाद भिडे यांनी सुवर्ण चतुष्कोनासंदर्भात आढावा घेतला. संस्थेचे ज्येष्ठ सभासद श्री. विकास परांजपेसो यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमांतर्गत संघाचे मुखपत्र नवस्नेह या मासिकातील लेखकांचे कौतुक करण्यात आले. यासाठी सौ. वैदेही जोशी, कमल हर्डीकर, श्री. सुधीर जोशी तसेच नवस्नेहचे मुद्रक श्री. सतीश पाध्ये (भैय्या) व अक्षरजुळणी करणाऱ्या ज्योती काटवे यांचे सत्कार संपादिका सौ. मंजुश्री गोखले, सौ. सीमा गोखले व सौ. संगीता आपटे यांच्या हस्ते करण्यात आले. या कार्यक्रमात सौ. वैदेही जोशी व संपादिका सौ. मंजुश्री गोखले यांनी नवस्नेह संदर्भात मासिक अधिक दर्जेदार करण्यात येईल असे मत मांडले. परशुराम नागरी सह. पतसंस्थेच्या सौ. सुप्रिया खाडिलकर व कोल्हापूर चित्पावन संघाचे श्री. केदार जोशी यांनी संघ व संस्थेला दिलेल्या योगदानाबद्दल दोघांचे चित्पावन संघातर्फे सत्कार करण्यात आले. यानंतर उपाध्यक्ष श्री. प्रसाद भिडे यांनी सभासदांचे आभार मानले आणि पसायदानाने सभेची सांगता झाली.

कोल्हापूर चित्पावन संघाची वार्षिक सर्वसाधारण सभा

रविवार, दि. २७/८/२०२५ रोजी श्री परशुराम नागरी सहकारी पतसंस्थेची २८ वी वार्षिक सर्वसाधारण सभा ब्रामण सभा करवीर, मंगलधाम येथे सकाळी १० वा. खेळीमेळीच्या वातावरणात संपन्न झाली. सर्व संचालक मंडळ सदस्यांसह या सभेला सुमारे १०० सभासदांची उपस्थिती होती. यावेळी सहकार भारतीच्या सहकार प्रशिक्षण संस्थेचे प्रतिनिधी श्री. श्रीकांत चौगुले यांनी उपस्थित सभासदांना 'सभासदांचे हक्क आणि जबाबदाऱ्या' या संदर्भात मार्गदर्शन केले. या सभेत संस्थेचा 'श्री. द. गो. कानिटकर स्मृती पुरस्कार' संस्थेचे ज्येष्ठ हितचिंतक सीए. श्री. विकास परांजपे यांना देण्यात आला. डॉ. नंदकुमार जोशी आणि श्री. नंदकुमार मराठे यांचे हस्ते त्यांचा सत्कार करण्यात आला.

• Regd. No. MAHMAR/2015/66822 Navsneha Monthly •
Posting Under Concessional Rate Regd. No. KLR-335/2025-2027

SHOGINI TECHNOARTS PVT. LTD.

ISO 9001-2008
UL Approved

Manufacturers of Printed Circuit Boards
Metal Clad PCBs for LED applications.

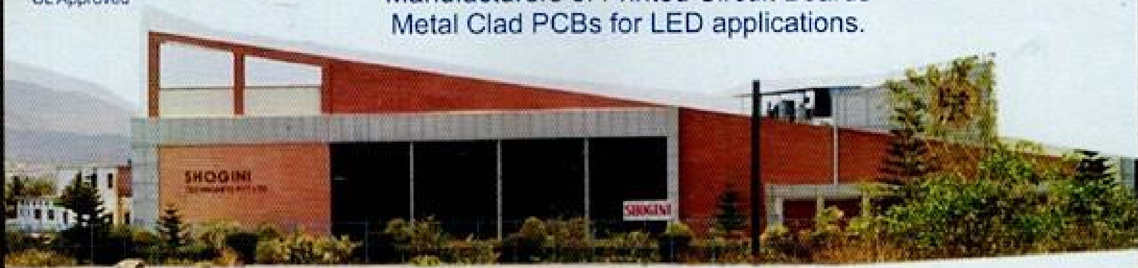

- Manufacturing Excellence in Fabrication of Single Layer, Two Layer & Multilayer PCBs.
- Multilayer PCBs - Prototype & volumes.
- High density SMT, Fine Line Boards - 6 mil Tracks/0.25 mm Via holes.
- RoHS Compliance
- Top Class Testing facilities including Universal BBT with SMD Testing.
- Large Manufacturing Capacity 1,60,000 Sq. mtrs. per annum.
- Well equipped plant with ultra modern Machines
- Fastest Delivery at competitive price.
- Satisfied Customers all over India & Abroad.
- CAD-CAM, Prototype, Large Scale Production under one roof.

Quality Approvals
ISO 9001-2000 Certified & UL Approved
Also approved by C-DOT, BSNL, RDSO

HEAD OFFICE :
"SHOGINI" S. No. 5 (P) Katraj-Dehuroad By Pass, Near Sinhagad Road Flyover, Ambegaon Budruk, Pune 411046 (INDIA)
Tel.: +91 20 6647 1700 Fax.: +91 20 6647 1714

FACTORY :
Gat No. 788, Khed - Shivapur, Taluka Haveli, Dist. Pune 412 205. (INDIA) Tel. : +91 20 6647 1800
Fax. : +91 20 6647 1820

E-mail :
info@shogini.com

Visit us at :
www.shogini.com

प्रति,
सौ./श्री.

कोल्हापूर चित्पावन संघाचे हे मुखपत्र संपादक-मुद्रक-प्रकाशक श्री. सदानंद दिनकर मराठे यांनी
मुद्रिका कमर्शियल प्रिंटर्स, १३०५, ए वॉर्ड, शिवाजी पेठ, कोल्हापूर येथे छापून कोल्हापूर चित्पावन संघ, तुळजाभवानी संकुल,
गुरुमहाराज वाड्याजवळ, मंगळवार पेठ, कोल्हापूर येथून प्रकाशित केले आहे.